

William Shakespeare

A vihar

Fordította Fábri Péter

A DARAB SZEREPLŐI:

ALONSO, Nápoly királya

SEBASTIAN, a fivére

PROSPERO, Milánó törvényes hercege

ANTONIO, a fivére, Milánó bitorló hercege

FERDINÁND, nápolyi királyfi

GONZALO, jóra való öreg tanácsos

ADRIAN, | urak

FRANCISCO, |

CALIBAN, vad és formátlan rabszolga

TRINCULO, bolond

STEPHANO, részeges komornyik

HAJÓSKAPITÁNY, KORMÁNYOS, MATRÓZOK

MIRANDA, Prospero lánya

ARIEL, légi szellem

IRIS, |

CERES, |

JUNO, | szellemek által megjelenítve

Nimfák |

Aratók |

További szellemek Prospero szolgálatában

Szín. - A tenger, egy hajóval; később egy sziget.

I. felvonás

I. jelenet

*Egy hajón a tengeren. Dörgés és villámlás viharos zaja hallatszik.
Belép kétfelől egy HAJÓSKAPITÁNY és egy KORMÁNYOS.*

HAJÓSKAPITÁNY: Kormányos!

KORMÁNYOS: Itt vagyok, uram: mi jó híre van?

HAJÓSKAPITÁNY: Szólj rá a fiúkra: essetek neki szaporán, vagy zátonyra futunk: mozgás, mozgás. *(Kimegy.)*

MATRÓZOK *be.*

KORMÁNYOS: Hejhó, kedveskéim! vidáman, vidáman, kedveskéim! fürgén, fürgén! Vonjátok be a csücsvitorlát. Figyeljete a kapitány sípjára. Fújd, míg meg nem pukkadsz, míg van helyünk!¹

Belépnek: ALONSO, SEBASTIAN, ANTONIO, FERDINÁND, GONZALO és mások.

ALONSO: Jó kormányos, csak óvatosan. Hol a kapitány? Vezényeld az embereket.

KORMÁNYOS: Kérem, maradjanak most odalent.

ANTONIO: Hol van a főnök, fickó?

KORMÁNYOS: Nem hallja a hangját?² Csak nehezítik a dolgunk: maradjanak a kabinjukban: besegítenek a viharok.

GONZALO: Dehogyan, jól van, nyugodj meg.

KORMÁNYOS: Majd, ha a tenger is. Arrébb! Aki fönt bömböl, több, mint egy király! A kabinba! Csönd! ne zavarjanak.

GONZALO: Jó, de gondolj rá, ki az utasod.

KORMÁNYOS: Senki, akit jobban szeretnék, mint saját magamat. Maga tanácsos: ha csöndet tud parancsolni ezeknek az elemeknek, és azonnal békét teremts, egy ujjal se nyúlunk a kötelekhez; éljen a hatalmával: ha nem képes rá, köszönje meg, hogy eddig is élt és készüljön föl a kabinjában a szerencsétlenségre, ha az jön el. - Vidáman, szívecskéim! - El az utunkból, mondom. *(Kimegy.)*

GONZALO: Megnyugtató ez a fickó: nem viseli a fulladás jelét: éppen akasztófára való a képe. Tarts ki, Szerencse, amíg fel nem húzták! A sorsa kötele legyen a sodronyunk, mert a sajátunk nem sokat ér! Ha

¹ „Blow, till thou burst thy wind, if room enough!” - rejtélyes mondat. Nyilván konkrét színpadi akció volt mögötte.

² Nyilván a síp hangjára utal.

nem arra született, hogy felhúzzák, nyomorultul áll az ügyünk.
(*Kimennek.*)

Visszajön a KORMÁNYOS.

KORMÁNYOS: Le a főárbócot! fűgén! lejjebb, lejjebb! Hozzátok le, megpróbáljuk a fővitorlával. (*Kiáltás kint.*) A franc ebbe a bömbölésbe! ezek túlordítják a vihart és a parancsaimat. -

Visszajön SEBASTIAN, ANTONIO és GONZALO.

Már megint? mit csinálnak itt? Adjuk föl és fulladjunk meg? El akarnak süllyedni?

SEBASTIAN: Franc a torkodba, te üvöltöző, istenkáromló, pofátlan kutya!

KORMÁNYOS: Akkor dolgozzon maga.

ANTONIO: Lógni fogsz, te korcs! a kurva anyád, te szemtelen szájhős, mi nem félünk úgy a fulladástól, mint te.

GONZALO: Garantálom, hogy ez nem fog megfulladni; még ha a hajó nem is volna erősebb egy dióhéjnál, és még ha olyan lukas volna is, mint egy bűdös ribanc.

KORMÁNYOS: Fordítsd szélnek, szélnek! Föl két vitorlát; tengernek megint; állj szélbe.

MATRÓZOK jönnek be, vizesen.

MATRÓZOK: Végünk van! imádkozzunk, imádkozzunk! végünk van!
(*Kimennek.*)

KORMÁNYOS: Muszáj lesz lent vacogni?

GONZALO: Imádkozik a király és a herceg!
Na jobb lesz, ha mi is.

SEBASTIAN: Elég volt ebből.

ANTONIO: Részeg disznók kockáztatják az életünket. -
Ez a nagyszájú, - fulladj meg, feküdj lent,
és mosson tíz dagály!

GONZALO: Ezt fölkötik még,
ha minden csepp víz megfogadta is, hogy
tátott szájjal nyeli el őt.

Zavaros zaj kintről, - „Kegyelem!” - „Elsüüljedünk!” - „Asszony, fiaim, Isten veletek!” -
Ég veled, testvér!” - „Elsüüljedünk!” -

ANTONIO: Süllyedjünk a királlyal. (*Kimegy.*)

SEBASTIAN: Búcsúzzunk el tőle. (*Kimegy.*)

GONZALO: Na most adnék ezer hektár földet egy hold szárazföldrért; legyen gazos,
legyen gyomos, akármilyen. De fönt eldöntetett! Bár inkább halnék
szárazabb halált. (*Kimegy.*)

II. jelenet

PROSPERO *barlangja előtt.*

Belép PROSPERO és MIRANDA.

- MIRANDA: Művészeteddel, apám, föl kavartad a vad vizeket. Csillapítsd le őket. Búzló szurok zúdulna már le fönről, de a tenger az égig földagadva kioltja a tüzet. Ó! Hogy szenvedtem, látva szenvedni őket: bátor bárka, rajta nyilván néhány nemes teremtmény, tört darabokra. Ó! Az a kiáltás szívemen zörgetett. Mind odavesztek. Volnék valamiféle isten, én a tengert süllyeszteném inkább a földbe, mintsem elnyelje ezt a jó hajót és terhét, a lelkeket.
- PROSPERO: Szedd össze magad: vége a rémületnek. Szánakozó szívednek mondd meg, nincs semmi baj.
- MIRANDA: Ó, szörnyű nap!
- PROSPERO: Nincs baj. Nem tettem semmit és azt is csak érted. Érted, egyetlenem! Érted, kislányom! Te nem tudod, ki vagy. Azt sem tudod, én honnan jöttem. Sem, hogy több vagyok, mint Prospero, egy barlang nagyura, a te drága apád.
- MIRANDA: Hogy többet tudjak, nem is gondoltam rá soha.
- PROSPERO: Ezúttal többet kell közölnöm veled. Segíts, kapsold le varázsköntösömet. - Így:
(*Leteszi a köpenyét.*)
ott várj, varázs. - Töröld le könnyed. Így ni. A szörnyű látványt, a hajótörést, mely szívedben nemes szánalmat ébreszt, művészetemmel úgy rendeztem én, biztonságosan, hogy egyetlen lélek - nem, egy hajszanyi kár sem ért ott senkit, egy teremtményt sem azon a hajón, amit jajsavak közt süllyedni láttál. Ül le; többet kell tudnod.

MIRANDA: Gyakran kezdted
mondani, ki vagyok, de félbehagytad,
hagytál reménytelenül faggatózni,
hogyan azt mondd: „Még nem.”

PROSPERO: Most itt az idő.
A perc is kéri: nyisd ki füledet;
fogadj szót, figyelj. Föl tudod idézni,
hogyan e barlang előtt hogy és hol éltünk?
Nem hinném, hogy tudnád, még alig voltál
három éves.

MIRANDA: De uram, föl tudom.

PROSPERO: Mire emlékszel? Házra? Vagy személyre?
Bármire is, mondd el, hogy mi maradt
meg az emlékeidben.

MIRANDA: Messze van;
és inkább álom ez, mintsem bizonyosság,
amit az emlékezet igazol.
Négy-öt nő is vigyázott rám, ugye?

PROSPERO: Úgy van, Miranda, és több is. De hogyhogy
így emlékszel rá? Mit látsz még, mi mást
az idő sötét szakadéka mélyén?
Ha emlékszel, hogy mi volt azelőtt,
emlékezhetsz, hogy jöttünk ide.

MIRANDA: Nem.

PROSPERO: Miranda, ennek már tizenkét éve,
apád Milánó hercege volt és
hatalmas volt.

MIRANDA: Nem te vagy az apám?

PROSPERO: Anyád erényes volt, ő mondta, hogy
az én lányom vagy; és a te apád
Milánó hercege volt, egyszem lánya
hercegnő - és nem kevesebb.

MIRANDA: Egek!
Milyen aljasság kergetett ide?
Vagy épp szerencse?

PROSPERO: Mindkettő, kislányom:
onnan aljasság kergetett, ide
áldás segített.

MIRANDA: Vérzik a szívem,
milyen kínokat állsz ki most miattam,
emlékeim miatt.³ Kérlek, tovább.

³ Az angol eredeti önmagában értelmes, de az előzmények homályossá teszik. Miranda, miután Prospero fölbiztatta az emlékezésre, azt mondja: „O! my heart bleeds / To think o' the teen that I have

PROSPERO: Öcsém, a nagybátyád, Antonio, -
kérlek, nagyon figyelj, - hogy épp egy testvér
áruljon el! - akit én teutánad
a legjobban szerettem, és kezébe
tettem országom dolgát; amely akkor
első volt a hercegségek között,
és én első fejedelem; tiszteltek
rangomért és titkos tudásomért,
mint senki mást; s mert ez volt minden gondom,
a kormányzás ügyét öcsémre bízta,
idegen lettem országomban, csak a
titkos tanok vonzottak. Hamis bátyád -
figyelsz még rám?

MIRANDA: Igen, uram, nagyon.

PROSPERO: Kitanulva, mikor mit kell megadni
vagy megtagadni, kit segíteni,
kit visszametszeni, mind ügyesen
lecserélte teremtményeimet,
vagy átformálta; és mert kulcsa volt
hivatalnokhoz, hivatalhoz, minden
szívet saját füléhez hangolt; ő lett
a folyondár hercegi törzsemen,
és szívta az erőmet. - Nem figyelsz.

MIRANDA: Ó, jó uram! Dehogynem.

PROSPERO: Figyelj, kérlek.
Földi célokat feledve, szobámba
zárkóztam és csak műveltem az elmém,
visszavonultságomban túlbecsültem
népszerűségemet, hamis öcsémben
gonoszsgot ébresztettem; bizalmam,
mint jó szülő, nemzette benne éppen
ellentétét, akkora hamisságot,
mint bizalmam volt; és nem volt határa
ennek a bizalomnak. Így lett úr
nem csak összes jövedelmem fölött,
de hatalmam más hasznán is - pont úgy, mint
aki az igazságot színezi,
s bűnössé téve emlékezetét,
elhiszi, amit hazudik, - elhitte
ő is, hogy ő a herceg; hisz helyettem
viselte a hatalom jeleit,

turn'd you to, / Which is from my remembrance.” Igyekszem visszaadni az eredeti zavarosságát, részben Shakespeare iránti hűségből, részben pedig azért, mert a színpadon még kiderülhet, hogy a szituációban így van értelme. De azért ideírok egy kényelmesebb változatot: „milyen kínokat állsz ki most a sok, / régi emlék miatt.”

s minden előjogát: - Ambíciója úgy nőtt, -
Hallasz?

MIRANDA: Egy süket meggyógyulna ettől.

PROSPERO: Hogy ne legyen fal a szerep között,
és aki játssza, Milánó ura
akar lenni. Engem, szegényt, kinek
könyvtáram hercegség volt: földi uralkodásra
alkalmatlannak hisz; szövetkezik, -
úgy vágyik a trónra, - a nápolyi királlyal,
meghódol és adót fizet neki;
koronájának hűbérese lesz,
s a büszke hercegség - szegény Milánó! -
méltatlan megalázkodik.

MIRANDA: Egek!

PROSPERO: Vedd az árát és amit tett; és mondd meg,
testvér-e az ilyen.

MIRANDA: Bűn volna, ha
nagyanyámról gondolnék bármi csúfat:
szült már jó öl rossz magzatot.

PROSPERO: Az ára:
Nápoly királya, régi ellenségem,
meghallgatja öcsém javaslatát;
tehát, hogy a hódolásért cserébe
és nem tudom, mennyi hűbéradóért,
elűz engem és a családomat
a hercegségből és a szép Milánót
minden ranggal öcsémnek adja: erre
árulókat gyűjtöttek, és egy tervük
szolgáló éjszakán Antonio megnyitotta
Milánó kapuit; és a vaksötétben
célja zsoldosai elűztek onnan
engem és síró magadat.

MIRANDA: De szörnyű!
S mert nem emlékszem, hogyan sírtam akkor,
most mindjárt újra sírok; amit mondasz,
facsarja a szemem.

PROSPERO: Hallgasd tovább.
S akkor eljutunk mostani ügyünkhöz,
amely nélkül helyénvaló sem volna
beszélni minderről.

MIRANDA: Vajon miért nem
pusztítottak el minket?

PROSPERO: Jogos kérdés.
A mesém súgta. Kedves, azt nem merték.
Annyira szeretett a nép. Sem ilyen

véres jelet hagyni az ügyükön; de
halványabb színnel festik gonosz céljuk.
Röviden, egy bárkára vittek, mentünk
néhány mérföldet; ott aztán egy ócska
csónakban vízre tettek, sem kötél,
sem árbóc, sem vitorla; jó ösztönnel
elhagyták már a patkányok is; körben
a tenger harsogott; sírjunk a víznek,
sóhajtsunk a szélnek, mely rosszul sajnált,
mert viasszóhajtott.

MIRANDA: Mekkora gond
lehettem neked!

PROSPERO: Ó, egy kerub, egy
őrzőangyal voltál! Rám mosolyogtál,
égi erőt csöpögtettél belém,
én sós könnyekkel locsoltam a tengert,
nyögve terhem alatt; te élesztetted
újja az erőmet, hogy elviseljem,
aminek jönni kell.

MIRANDA: Hogy értünk partot?

PROSPERO: Az isteni Gondviselés segített.
Volt egy kevés élelmünk és vizünk.
Egy nemes nápolyi úr, Gonzalo,
jólelkűségből - ő volt kijelölve
végrehajtónak - adta ezt nekünk.
Gazdag ruhát is, vászont, egyebet,
mik azóta sokat kiálltak; sőt, mert
tudta, hogy rajongok a könyvekért,
saját könyvtáram néhány szép darabját,
melyek trónomnál többet érnek.

MIRANDA: Bárcsak
láthatnám azt az embert!

PROSPERO: Most fölállok: -
(Újra fölveszi köpenyét.)
Maradj, halld meg tengeri utunk végét.
Megérkeztünk a szigetre; ahol
tőlem, tanítódtól te többet kaptál,
mint más hercegnők, kiknek hiúbb órák
jutnak és nálam léhábbról oktatók.

MIRANDA: Hálálja meg neked az ég! De kérlek, -
mert ez még mindig bánt, - miért kavartad
ezt a vihart?

PROSPERO: Most elég ennyit tudnod.
Véletlenül a jóságos Szerencse,
ma drága úrnőm, ellenségeim
partunkra hozta; én előre láttam,

hogy zenitem egy jóindulatú
csillagon függ; és ha ennek hatását
ki nem használom, ezután szerencsém
már csak apadna. Több kérdést ne tégy föl;
elálmosodtál; ez jó bódulat,
engedj neki; - nem választhatsz, tudom. -

(MIRANDA *alszik.*)

Gyere, szolgám, gyere! Most kész vagyok.
Siess, Ariel; gyere!

Belép ARIEL.

ARIEL: Üdvöz légy, nagy mester, szigorú úr!
Jövök, hogy kívánságod teljesítsem;
repülni, úszni, tűzbe menni, göndör
felhőn nyargalni: parancsodra áll
Ariel és amiye van.

PROSPERO: Te szellem,
a vihart parancsom szerint kavartad?

ARIEL: Mindent szavad szerint.
A király hajójára szálltam; orrán,
fedélzetén, hídján, a kabinokban,
rémként lángoltam: hol sokká osztam
s égtem mindenfelé, árbócokon,
fedélközben, csigákon, itt meg ott,
majd egyesültem: Jupiter villáma,
dörgés hírnöke nem szökik az ember
szeme elől gyorsabban: recsegés, tűz,
kénzag ostromolták Neptun hatalmát,
merész hullámain, s ezek remegtek,
szigonya rengett.

PROSPERO: Én bátor szellemem!
Ki volt elég szilárd, elég erős,
hogyan vette eszt a zűrzavar?

ARIEL: Senki. Mint az örültek, össze-vissza,
kétségbeesve kapkodtak. Csak a
matrózok nem ugrottak a habokba,
ahogy lángoltam: Ferdinánd királyfi,
a haja égnek állt, - akár a nádas, -
elsőnek ugrott. „Üres a pokol”
kiáltott, „itt van minden ördög!”

PROSPERO: Igen, ez az én szellemem!
A part közel volt?

ARIEL: Eléggé, uram.

PROSPERO: Biztonságban vannak?

ARIEL: Egy hajszáluk se görbült.
Ruhájukon nincs egyetlen pizsokfolt,

szébb, mint újonnan: parancsod szerint
szétszórtam őket mind a szigeten.
A királyfit magában tettem partra;
hagytam hűsölni; ott sóhajtozik
a szigetnek egy távoli zugában,
összefont karral.

PROSPERO: A matrózokat
a király hajójáról hova tetted,
s az egész flottát?

ARIEL: A király hajója
biztonságban a kikötőben; ott,
ahonnan egyszer éjjel harmatért
küldtél a folyton zajló Bermudákhoz;
a matrózok fedél alatt pihennek,
fáradtságuk és némi kis varázslat
folytán mind alszanak. A flotta pedig,
amit szétszórtam, újra együtt úszik,
a Földközi-tenger hullámain,
szomorúan Nápoly felé, haza.
Hisz látták királyuk hajótörését
és személyének vesztét.

PROSPERO: Ariel,
jó munkát végeztél; de még maradt:
hány óra van most, mondd?

ARIEL: Nemrég múlt dél.

PROSPERO: Vagy két rovással⁴. Mostantól hatig
nagyon ki kell használnunk az időt.

ARIEL: Dolgozni kell? Megint munkába hajszolsz.
Hadd emlékeztetlek ígéretedre,
amely nem teljesült.

PROSPERO: Nézd csak! nyafogsz?
Mit követelsz?

ARIEL: A szabadságomat.

PROSPERO: Idő előtt? Hallgass.

ARIEL: Emlékezz, kérlek,
összes értékes szolgálataimra;
hogy nem hazudtam, nem tévedtem, morgás
nélkül szolgáltalak. Te azt ígérted,
hogyan elengedsz egy évet.

PROSPERO: Elfeledted,
honnan szabadítottalak ki?

⁴ Az eredeti szöveg homokórára utal, és két üveget mond. Én ehelyett itt napórára utalok. De ha ez nem egyezik a rendezés szellemével, így is mondható: „vagy két órával”.

ARIEL: Nem.

PROSPERO: Mégis. Azt hiszed, nagy dolog a sós vízben gázolni, Észak éles szelén végigszaladni, ügyködni a föld mély ereiben fagy idején.

ARIEL: Nem, uram, nem hiszem.

PROSPERO: Hazudsz, komisz! Elfelejtetted a gonosz banyát, Sycoraxot, akit kor és irigység görbített karéjba?

ARIEL: Nem, uram.

PROSPERO: De igen. Hol született? Mondd csak.

ARIEL: Algírban.

PROSPERO: Ó! igazán? Tehát havonta újra mondjam el, ki voltál, mert felejtesz. Az átkozott boszorkányt, Sycoraxot, sok rémségért, amit ember fülének szörnyű hallani, száműzték Algírból: egy régi tette miatt nem vették életét. Így volt, ugye?

ARIEL: Igen.

PROSPERO: A kék szemű és viselős banyát ide hozták és itt hagyták. Te, szolgám, mint magad mondtad, őt szolgáltad akkor: de túl finom szellem voltál, hogy durva, förtelmes parancsait teljesítsd, nemet mondtál kívánságára, ő meg még hatalmasabb szolgák erejével, csillapíthatatlan, nagy haragjában hasadt fenyőbe zárt; az odúba szorulva szorongtál fájdalmasan tizenkét évig; ő meghalt, de téged a fatörzsben hagyott, és onnan szórtad a panaszaidat, mint egy motolla. A szigeten, kivéve a fiát, az itt szült foltos kölyköt, nem élt akkor emberi alak.

ARIEL: Igen, Caliban.

PROSPERO: Ormótlan fickó; ez a Caliban, aki most engem szolgál. Jól tudod, milyen kínban találalak; nyögésed a farkasokat megríkatta és a medvét meghatotta. Ilyem kint csak

az elkárhozott érez. Sycorax
nem oldott fel; az én művészetem,
mikor jöttem és meghallottalak,
hozott ki onnan.

ARIEL: Mester, köszönöm.

PROSPERO: Ha morogsz, egy tölgyet nyitok meg, és
csomós törzsébe kötlek, ott üvölthetsz
tizenkét télen át.

ARIEL: Mester, bocsáss meg;
végre hajtom minden parancsodat,
nemes szellem leszek.

PROSPERO: Tégy úgy; és két nap múlva
elengedlek.

ARIEL: Én drága mesterem!
Mondd, mit tegyek? mondd, mit? mondd, mit tegyek?

PROSPERO: Menj, és legyél tengeri nimfa; ne lásson
meg más, csak te meg én; légy láthatatlan
minden más szemnek. Cserélj alakot
és gyere vissza: menj, szaladj, siess!

(ARIEL kimegy.)

Ébredj, drágám, ébredj! nagyot aludtál;
ébredj!

MIRANDA: (Ébredve.) Olyan furcsa történet volt, és
olyan nyomasztó.

PROSPERO: Rázd le terhét. Gyere:
megnézzük rabszolgámat, Calibant,
az undokot.

MIRANDA: Az egy gonosztevő,
nem szeretem látni.

PROSPERO: Csakhogy, tudod,
nem nélkülözhetjük: ő rak tüzet,
ő hord fát; aztán szolgál másban is,
hasznunkra van. - Hé! Szolga! Caliban!
Te aljadék! Felelj!

CALIBAN: (Kint.) Van bent elég fa.

PROSPERO: Gyere, azt mondtam; most más munka vár rád:
gyere, te teknőc! Jössz?

Visszatér ARIEL, vízi nimfa képében.

Szép látomás! Ariel, édesem,
hadd súgjak valamit.

ARIEL: Meglesz, uram. (Kimegy.)

PROSPERO: Undok rabszolga, ördög ronda fattya,
némber anyád fia, gyere elő!

Belép CALIBAN.

CALIBAN: Gonoszabb harmat, mint amit anyám
fertőből holló tollával kefélt,
essen belétek! Délnyugati szél
fújjon rátok ragyát!

PROSPERO: Ezért ma este beléd áll a görcs,
szúrásod lesz, lélegzeted szorul,
manók támadnak rád a vaksötétben,
gyakorlatozni rajtad: nagy fullánkkal
szurkálnak, és rosszabb lesz minden szúrás,
mint a darázscsípés.

CALIBAN: Kinek mi jut.
Ez a sziget anyám révén enyém.
Elvetted tőlem. Mikor idejöttél,
simogattál, nagyra tartottál, adtál
epres vizet; tanítottad, hogyan kell
nevezni a nagy fényt, hogy a kisebbet,
amik fönt égnek: én szerettelek,
megmutattam neked a szigetet,
forrást, kutakat, földet, parlagot.
Legyek átkozott! - Sycorax bűbája,
varangy, darázs, denevér esne rád!
Most én vagyok összes alattvalód,
én, aki király voltam; ide zártál
egy szikla-ólba, és elrekesztetted tőlem
a sziget többi részét.

PROSPERO: Hazudsz, rabszolga,
gyeplőre mozdulsz te, jóságra nem!
Mocskos létedre óvtalak; ott éltél
a barlangomban, míg meg nem próbáltad
megerőszakolni a lányomat.

CALIBAN: Ó, hó! Ó hó! - bár tettem volna meg!
Megakadályoztad; benépesítettem volna
Calibanokkal a szigetet.

PROSPERO: Undok szolga,
akiben a jóságnak nyoma sincs,
de minden rosszra jó! Sajnálталak,
fáradtam, tanítottalak beszélni,
és másra is: amikor azt sem tudtad,
mit gondolsz, karattyoltál, mint az állat,
felruháztam céljaidat szavakkal,
hogy tudd, mit akarsz: de a te gonosz fajtád,
bár tanultál, olyan, hogy jó lélek azzal
együtt nem bírja; ezért zártalak

ebbe a sziklába magányosan,
bár börtönnél rosszabbat érdemeltél.

CALIBAN: Te tanítottál nyelvre. Annyi haszna,
hogy tudok átkozódni: vörös pestis
lepné a nyelved!

PROSPERO: Banya fattya, indulj,
hozz tüzifát; gyorsan, mert kellesz aztán
más munkára is még. Vonod a vállad?
Ha nem hajtod, vagy rosszul hajtod végre
a parancsom, görcsöt küldök beléd,
minden csontodba fájást; majd üvölthetsz,
hogy a vadak féljék lármád.

CALIBAN: Ne, kérlek! -
(*Félre.*) Muszáj megtenni: mert olyan hatalmas,
hogy még boszorkány anyám istenét,
Setebost is befogná.

PROSPERO: Szolga, indulj!

CALIBAN kimegy.

Visszatér ARIEL, láthatatlanul. Játszik és énekel. FERDINÁND követi.

ARIEL DALA.

*A parton hadd vezesselek,
fogjunk kezet:
és meghajolsz, és csókra csók, -
hullám, nyugodj. -
Lépkedj fürgén itt meg ott,
szellemek, most szóljatok.
Halld hát!*

(Refrén:) *Hú, hú! (Szétszórtan.)*

Az őrkutyák:

(Refrén:) *Hú, hú! (Szétszórtan.)*

Halld hát! Ez az!

Hogy kurjant már a kiskakas.

(Kiáltás:) *Kú-kú-kurikú.*

FERDINÁND: Hol szól a zene? Az égen? A földön?
Elhallgatott; - de nyilván a sziget
egy istenéhez szól. Ültem a parton,
sirattam apám, a király halálát,
a víz felől zene kúszott felém,
csitította a tengert és a lelkem,
édes hanggal: azóta követem, -
vagy inkább von magával - de most eltűnt.
Nem, újra kezdi.

ARIEL *énekel.*

*Apád öt öl mélyben pihen;
lett a csontjából korall,
két szeméből gyöngyszemek:
nem is él, de meg se hal,
lesz a tenger közepén
holmi színes, furcsa lény.
Szól vízi lélekharang:*

*(Refrén:) ding-dong!
Csönd! Nimfák húzzák, - száll a hang.*

- FERDINÁND: A dal vízbe fült apámat idézi.
Ez nem halandó dolga, sem nem földi
hang ez a hang: - most itt hallom, fölöttem.
- PROSPERO: Szemed rojtos függönyét nyisd meg és
mondd el, mit látsz ott.
- MIRANDA: Mi az ott? Egy szellem?
Atyám, hogy néz körül! Bizony, uram,
szép alakja van: - de mégis csak szellem.
- PROSPERO: Nem, lányom; eszik, alszik, érzékei,
akár a mieink; ez az úrfi, akit látsz,
a hajón jött; és bár foltként a bánat
- szépség fekélye - ül arcán, de mégis,
jóképű fickó: a társait kutatja,
azért kóvályog.
- MIRANDA: Mondhatom, bizony
isteni lény; a természetben én
ilyen nemest nem láttam.
- PROSPERO: *(Félre.)* Ez épp úgy megy,
ahogy kívántam. - Édes szellem! Két nap
és szabad vagy.
- FERDINÁND: Ez nyilván az istennő,
akihez a dal szólt! - Szabad-e tudnom,
hogy itt laksz-e ezen a szigeten;
és adsz-e nekem némi jótanácsot,
mit kell itt tennem: mindenekelőtt,
mindezek után, kérdezem - csoda! -
hogy lány vagy-e vagy sem?
- MIRANDA: Nem csoda, nem;
hanem valódi lány.
- FERDINÁND: A nyelvemen szól! -
Az e nyelven szólók közt első volnék,
volnék csak ott, ahol beszélnek.
- PROSPERO: Első?
És ha Nápoly királya hallaná ezt?

FERDINÁND: Akkor egyszerű lény, aki csodálja,
mint én most, hogy Nápolyról szólsz. Hall engem,
és ezért sírok. Magam vagyok Nápoly,
azóta is síró szememmel láttam,
királyapám hogy süllyed el.

MIRANDA: Ó, jaj!

FERDINÁND: És országnagyjai s velük Milánó
hercege és remek fia.

PROSPERO: *(Félre.)* Milánó hercege
és remek lánya megfékezne, ha
ideje volna. - Első villanásra
tekintetet váltottak: - Ariel,
szabaddá teszek! *(FERDINÁND-hoz.)* Csak egy szót, uram;
attól tartok, árt magának; csak egy szót.

MIRANDA: *(Félre.)* Miért beszél így vele az apám?
Ő a harmadik ember, akit látok;
első, kiért sóhajtok: irgalom,
hajlítsd felém apámat!

FERDINÁND: *(Félre.)* Ó! Ha szűz vagy,
és szíved még szabad, Nápoly úrnője
leszel mellettem.

PROSPERO: Nyugalom, uram.
(Félre.) Egymás hatalmát érzik: túl hamar van.
Megnehezítem, hogy gyors győzelem
ne tegye díját könnyűvé. - *(FERDINÁND-hoz.)* Uram,
figyelj rám jól. Visszaéltél egy névvel,
amely nem a tiéd; és kémkedni jöttél
a szigetemre, hogy megszerezd tőlem,
uralkodójától.

FERDINÁND: Nem, esküszöm.

MIRANDA: Ilyen templomban rossz nem is lakozhat:
ha a gonosznak ilyen szép a háza,
a jó a rosszal vágyna lakni.

PROSPERO: *(FERDINÁND-hoz.)* Kövess. -
(MIRANDA-hoz.) Ne szólj hozzá. Ez egy csaló. -
(FERDINÁND-hoz.) Gyerünk;
összebilincselem lábad nyakaddal:
tengervizet kapsz inni; ételed
kagyló lesz, száraz gyökerek és maghég,
a tölgy bölcsője. Na gyerünk.

FERDINÁND: Nem én;
ellenállok a tréfának, amíg
ellenségem hatalma nem nagyobb.
(Kardot ránt, de mozdulatlaná bűvölődik.)

MIRANDA: Ó, drága apám!
Ne ítélj el őt túl hamar, hiszen
nemes és nem félelmetes.

PROSPERO: Mi van?!
Bütyköm tanít? - Csaló, dugd el a pengéd;
látványnak jó, de szűrni nem tudsz, bűnöd
nyomasztja lelked: mit állsz ott meredten?
Ezzel a pálcával lefegyverezlek,
hát dobd el azt a kardot.

MIRANDA: Apám, kérlek!

PROSPERO: El innen! Ne lógj rajtam.

MIRANDA: Kegyelem:
jótállok érte.

PROSPERO: Csönd! Csak még egy szó
és megszidlak, te, vagy meg is gyűlöllek.
Ügyvédkedsz egy gonosztevőnek? Psszt!
Azt hiszed, nincs is még egy ilyen férfi,
mert őt láttad és Calibant: bolond tyúk!
Másokhoz képest ez egy Caliban
és azok angyalok.

MIRANDA: Érzéseim
igen szerények; nem is akarok
szebb férfit látni.

PROSPERO: (FERDINÁND-hoz.) Na gyerünk, gyerünk:
inadba szállt a bátorságod és az
inadban nincs erő.

FERDINÁND: Nem, nincs, valóban:
elmémet mintha egy álom nyugözné,
apám halála, ez a gyöngeség,
barátaim veszte, és ez az ember,
aki rabbá tett, mind nem volna semmi,
ha börtönömből csak naponta egyszer
láthatnám ezt a lányt: töltse meg a szabadság
a föld összes zugát; nekem elég tér
nyílna egy ilyen börtönben.

PROSPERO: (Félre.) Jól megy. -
(FERDINÁND-hoz.) Gyerünk. -
Ezt jól csináltad, Ariel! - (FERDINÁND-hoz.) Kövess. -
(ARIEL-hez.) Hallgasd meg, mit kell tenned még.

MIRANDA: Ne félj;
apámnak jobb szíve van, mint ahogy
a beszédéből hinnéd; ritka nála,
amit most látsz.

PROSPERO: Olyan szabad leszel,
mint a szél a hegyen; de most hajtsd végre
pontosan a parancsom.

ARIEL: Szó szerint.

PROSPERO: (FERDINÁND-hoz.) Gyerünk, kövess. - Te ne szólj hozzá.
(*Kimennek*)

II. felvonás

I. jelenet

A sziget más része. Belépnek ALONSO, SEBASTIAN, ANTONIO, GONZALO, ADRIAN, FRANCISCO és mások.

GONZALO: Kérlek, uram, vidulj föl: van okod rá,
és mindünknek; mert megmenekülésünk
túltesz a veszteségen. Bánatunk
mindennapos: a matrózfeleségek,
hajósgazdák, kereskedők naponta
ezt élik át mind; hanem a csodáról,
a megmenekülésről, alig egy-egy
szólhat úgy, mint mi: bölcsen mérd, uram,
bánatunk a vigaszhoz.

ALONSO: Hallgass, kérlek!

SEBASTIAN: Úgy fogadja a vigaszt, mint a kihűlt kását.

ANTONIO: Ez a látogató nem adja föl.

SEBASTIAN: Nézd csak, hogy húzza föl az elméje óráját; mindjárt ütni fog.

GONZALO: Uram, -

SEBASTIAN: Egy: mondd.

GONZALO: Ha minden fájdalomban elmerülsz,
a vigasztaló mehet -

SEBASTIAN: A bánatba.

GONZALO: A bánatba, bizony: bölcsebbet mondtál, mint gondoltad.

SEBASTIAN: Bölcsebben értetted, mint vártam tőled.

GONZALO: Ezért, uram, -

ANTONIO: Pfuj, hogy pazarolja a szavait!

ALONSO: Kérlek, kímélj.

GONZALO: Megtettem: de mégis -

SEBASTIAN: Beszélni fog.

ANTONIO: Fogadjunk, vajon kettejük közül melyik kezd először kukorékolni,
Adrian vagy ő?

SEBASTIAN: Az öreg kakas.

ANTONIO: A fiatal.

SEBASTIAN: Vágd el. Mibe fogadtunk?

ANTONIO: Egy nevetésbe.

SEBASTIAN: Jó.

ADRIAN: Látsszék bár elhagyatottnak ez a sziget, -

SEBASTIAN: Ha, ha, ha! Ki vagy fizetve.

ADRIAN: És lakhatatlannak és majdnem megközelíthetetlennek, -

SEBASTIAN: Mégis -

ADRIAN: Mégis -

ANTONIO: Nem hagyhatta ki.

ADRIAN: Szubtilis, kellemes és delikát kell, hogy legyen a klímája.

ANTONIO: Ez a Klíma delikát egy kisasszony lehetett.

SEBASTIAN: És igen szubtilis, mint azt tanult barátunk is kinyilvánította.

ADRIAN: Mily édesen lehell itt ránk a lég.

SEBASTIAN: Mintha rohadna a tüdeje.

ANTONIO: Vagy mintha mocsárvíztől illatozna.

GONZALO: Itt minden megvan, ami az életnek kedvez.

ANTONIO: Igaz; kivéve azt, ami kell hozzá.

SEBASTIAN: Abból itt nincs semmi, vagy csak kevés.

GONZALO: Milyen dús és erős a fű!

ANTONIO: Valóban elég szikkadt itt a föld.

SEBASTIAN: Azért egy csöppnyi zöld akad rajta.

ANTONIO: Nem nagyon téved.

SEBASTIAN: Nem nagyon téved, hanem mindenestől eltéveszti az igazságot.

GONZALO: De a legkülönösebb az, - és ez már majdnem hihetetlen, -

SEBASTIAN: Mint a különösnek nevezett dolgok többsége.

GONZALO: Hogy a ruháink, eláztak volt legyen bár a tengerben, mindazonáltal megőrizték színüket és fényüket; inkább felújította, mintsem tönkretette volna őket a sós víz.

ANTONIO: Ha csak egyetlen zsebe is beszélni tudna, nem mondaná-e rá, hogy hazudik?

SEBASTIAN: Hát nem vágná zsebre, amit a zsebe mondana.

GONZALO: Olybá tűnik nekem, hogy öltözkünk most épp oly ragyogó, mint amikor először fölöttük Afrikában, a király lányának, a szép Claribelnek Tunisz királyával rendezett menyegzőjén.

SEBASTIAN: Pompás egy esküvő volt, most aztán prosperálunk itt a hazaúton.

ADRIAN: Tuniszt még sosem ékesítette ilyen eszményi királynő.

GONZALO: Nem ám, a Dido-idők óta.

ANTONIO: Dido-idő?! A francba! Mi az, hogy Dido-idő? Miért nem az idős Dido?

SEBASTIAN: És ha azt mondta volna: Aeneas égisze alatt? Ahhoz mit szóltál volna?

ADRIAN: Dido-időt mondott? ezt alaposan meg kell gondolnom: ő karthágói volt, nem tuniszi.

GONZALO: Ez a Tunisz, uram, ez volt Karthágó.

ADRIAN: Karthágó?

GONZALO: Biztosítom felőle, Karthágó.

ANTONIO: A csodahárfa szavában sem bízhat annyira, mint az övében.

SEBASTIAN: Az ő egyetlen szavára újra emelkednek a falak és újjáépülnek a házak.

ANTONIO: Vajon legközelebb milyen lehetetlenséget valósít meg?

SEBASTIAN: Szerintem hazaviszi a zsebében ezt a szigetet és odaadja a fiának, mint egy almát.

ANTONIO: És az alma magját szétszórja a tengerben, hogy új szigetek szülessenek belőle.

ALONSO: Mi van?

ANTONIO: Épp jókor.

GONZALO: (ALONSO-hoz.) Uram, arról beszéltünk, hogy a ruháink épp úgy pompáznak, mint amikor Tuniszban voltunk, a lányod esküvőjén, aki most királynő.

ANTONIO: És a legnagyobb, aki valaha járt ott.

SEBASTIAN: Psszt, kérlek, ne feledd az idős Didót.

ANTONIO: Ó! Idős Dido, jaj, idős Dido.

GONZALO: Hát nem olyan ragyogó a kabátom, uram, mint az első nap, amikor viseltem? Úgy értem, bizonyos értelemben.

ANTONIO: Sokat kellett pecáznia, amíg ennyi értelem akadt a horgára.

GONZALO: Amikor a lányod esküvőjén viseltem?

ALONSO: Szavakat gyömöszöltök a fülembe, de nincs ínyemre. Bárcsak ne ott adtam volna férjhez a lányom! Hazafelé lett oda a fiam; és oda van ő is, a lányom, mert Itáliától távol, már sose látom. Jaj, örökösöm, Nápolyé, Milánóé! Milyen hálnak lettél ebédje?

FRANCISCO: Uram, hiszen élhet: láttam, ahogy szelte a habokat és lovagolt rajtuk: ott járt a vízen, elsöpörte haragját, szembefordult a legnagyobb árral: merész fejét

a zajongó hullám fölé emelte,
közben erős karcsapásokkal úszott
a víz-vájt part felé, amely kinyúlt,
hogy mentse őt. Én nem kételkedem,
hogy élve ért oda.

ALONSO: Nem; odavan.

SEBASTIAN: Felség, magadnak köszönd ezt a gyászt,
lányoddal nem Európánkat áldod,
odadobtad egy afrikainak;
legkevesebb, hogy nem láthatod többé,
van rá okod, hogy sírj.

ALONSO: Nyughassál, kérlek.

SEBASTIAN: Térdeltünk előtted és könyörögtünk,
mindannyian; jólelkű, tiszta lányod,
undor és engedelmesség között
választhatott, melyik bot üsse. A
fiad odavan: Milánó és Nápoly
döntésednek több özvegyet köszönhet,
mint ahány férfit vigaszul viszünk.
A te hibád.

ALONSO: Én vesztettem legtöbbet.

GONZALO: Sebastian, uram,
igazságodban nincs könyörület
és rosszkor szólsz; csak piszkálsz sebét,
ahelyett, hogy ápolnád.

SEBASTIAN: Jól teszem.

ANTONIO: És igen orvosi módra.

GONZALO: Rossz idő jár mindnyájunkra, uram,
ha homlokod felhős.

SEBASTIAN: Rossz az idő?

ANTONIO: Nagyon rossz.

GONZALO: Ha ültetvényem volna itt, uram, -

ANTONIO: Csalánt ültetne.

SEBASTIAN: Kórót. Lóherét.

GONZALO: És király volnék, mit tennék, na mit?

SEBASTIAN: Bor hiányában sose lenne részeg.

GONZALO: Birodalmamban én minden dologban
fordítva járnék el: a kereskedést
nem engedném meg; semmi hivatalt sem;
írás-olvasás, gazdagság, szegénység,
szolgálat: tilos; szerződés, örökség,
föld vagy szőlő elkerítése, szintén;

nem volna fém, vetőmag, bor, olaj;
se munka; tétlen volna minden férfi,
és a nők is, de ártatlanok, tiszták;
sem felségjog, -

SEBASTIAN: Ő azért király volna.

ANTONIO: Olyan ország ez, ahol az alvégen megfeledkeztek a felvégről.

GONZALO: Minden dolog közösben termelődne,
izzadság nélkül: árulás, gonosztett,
kard, lándzsa, kés, sem semmi gépezet
nem volna itt; mert a természet adna,
magától, bőséget és gazdagságot,
ártatlan népemnek.

SEBASTIAN: Házasság sem volna az alattvalók között?

ANTONIO: Nem, barátom; csak lustálkodás; kurvák és gazfickók.

GONZALO: Kormányzatom tökéletesebb volna,
mint az aranykor.

SEBASTIAN: Éljen a király!

ANTONIO: Éljen Gonzalo!

GONZALO: És - figyelsz, uram?

ALONSO: Kérlek, elég: hiszen semmit se mondasz.

GONZALO: Nagyon is igaza van felségednek; csak azért csináltam, hogy alkalmat
szolgáltassak ezeknek az uraknak, akiknek olyan jelentékeny és
mozgékony tüdejük van, amit folyton arra használnak, hogy
semmiségeken nevéssenek.

ANTONIO: Rajtad nevettünk.

GONZALO: Aki ebben a vidám civakodásban semmi vagyok a számotokra:
úgyhogy folytathatjátok és még mindig nem nevettek semmin.

ANTONIO: Jól lesújtott.

SEBASTIAN: Hát még, ha nem lapjával ért volna.

GONZALO: Bátrak vagytok, urak: a Holdat is leemelnétek a pályájáról, ha öt héten
át változás nélkül járna rajta.

Belép ARIEL, láthatatlanul és ünnepélyes zenét játszva.

SEBASTIAN: Le bizony, és denevérvadászatra mennénk vele.

ANTONIO: Na, jó uram, ne haragudj.

GONZALO: Nem, biztosíthatlak; nem kockáztatom ilyen könnyen a nyugalمامat.
Álomba nevetnétek-e, mivel nagyon elálmosodtam?

ANTONIO: Menj aludni és csak hallgasd.

(Mind elalszanak, kivéve ALONSO-t, SEBASTIAN-t és ANTONIO-t.)

ALONSO: Hogy! mind elalszanak! Bár a szemem
fedelet csukna gondjaimra is:
már hajlik rá.

SEBASTIAN: Kérlek uram, fogadd el
az álom nehézkes kínálkozását:
a bánat ritkán látja őt; ha jön,
vigasztalni jön.

ANTONIO: Mi ketten, uram,
őrizzük biztonságod és személyed,
pihenj.

ALONSO: Köszönöm. Csodás kábulat.
(ALONSO elalszik. ARIEL kimegy.)

SEBASTIAN: Milyen furcsa álmosság lepte őket!

ANTONIO: A légkör teszi.

SEBASTIAN: De a mi szemünket
miért nem csukja le? Mert én nem érzem
álmosnak magam.

ANTONIO: Én sem: friss vagyok.
Ők meg szinte jelszóra összeestek;
szinte villámcsapásra. Mondd, mi lenne,
nemes Sebastian? mi lenne? - Mégsem: -
de mégis, szinte látom arcodon,
mi lehetnél. Az alkalom neked szól;
erős képzeletem egy koronát lát
a fejedre hullani.

SEBASTIAN: Magadnál vagy?

ANTONIO: Nem hallod, hogy beszélek?

SEBASTIAN: Igen; mégis,
csak álomnyelv ez, és onnan beszélsz,
az álmodból. De mi az, amit mondtál?
Furcsa álom, nyitott szemmel aludni;
állni, beszélni, mozogni, és mégis
mélyen aludni.

ANTONIO: Jó Sebastian,
szerencséd altatod - öled meg inkább;
ébren bóbiskolsz.

SEBASTIAN: De bezzeg te horkolsz:
sokatmondó ez a te horkolásod.

ANTONIO: Komolyabb vagyok, mint máskor: te is
legyél az, hallgass rám; ha megteszed,
megsokszorozlak.

SEBASTIAN: Állóvíz vagyok.

ANTONIO: Megtanítlak folyni.

SEBASTIAN: Tedd; mert apadni
örökölt lustaság tanít.

ANTONIO: Ha tudnád, hogy' dédelgeted a célt,
míg gúnyolod! ahogy vetközteted,
ruhát adsz rá! Apados férfiak
apály végén így készülnek dagályra,
mert félnek vagy lusták.

SEBASTIAN: Csak mondd tovább:
szemed állása és arcod olyan
ügyet ígér, amit fájdalmasan
tudsz csak megszűlni.

ANTONIO: Így igaz, uram:
bár ez a gyöngé emlékezetű úr,
akit gyöngé emlékezet sem él túl,
ha eltemették, a királyt már majdnem, -
mert nincs neki más dolga, mint beszélni, -
meggyőzte róla, hogy a fia él,
de épp úgy nem lehet, hogy nem fulladt meg,
mint hogy az alvó úszik.

SEBASTIAN: Nem remélem,
hogy nem fulladt meg.

ANTONIO: Épp ezért remélhetsz,
és milyen nagyot! ez a nem remélés
másképp nézve akkora nagy remény,
hogy a becsvágy sem képes szemhunyasnyit
túllátni rajta. Elhiszed nekem,
hogy Ferdinánd vízbe fúlt?

SEBASTIAN: Meghalt.

ANTONIO: És most
ki Nápoly örököse?

SEBASTIAN: Claribel.

ANTONIO: Tunisz királynéja; tíz mérföld messze
az élet szélétől; akihez nem jut
Nápolyból hír, ha nem a Nap a postás
- a Hold-béli ember lassú -, míg egy babának
szakállá nem nő: akitől jövet
vízbe fulladtunk, bár túlélte néhány,
és így a sors révén megtehető
az, ami prológgá teszi a múltat
kettőnk pályáján.

SEBASTIAN: Miféle beszéd ez?
A bátyám lánya királyné Tuniszban,
igaz; és Nápoly hercegnője; és a
két hely közt némi tér van.

ANTONIO: Ez a tér
méterenként kiáltja: „Hogy jön vissza
Claribel Nápolyba? - Marad Tuniszban,
ébredj, Sebastian!” - Volna halál,
ami ül rajtuk, az sem volna rosszabb
nekik. Akadna Nápolynak ura
olyan, mint ez az alvó; udvaronc,
aki olyan bőségesen fecseg,
mint ez a Gonzalo; én is tudok
ilyen bölcsen károgni. Bár te látnád
ezt úgy, mint én! Micsoda egy álom
volna ez, a javadra! Értesz engem?

SEBASTIAN: Azt hiszem.

ANTONIO: És mit gondolsz a saját
jószerencséről?

SEBASTIAN: Te ugye, kitúrtad
helyéből a bátyádat, Prosperót.

ANTONIO: Ki.
És nézd, milyen jól áll a ruha rajtam;
jobban, mint rég; bátyám szolgái akkor
társaim voltak; most a hűbéreseim.

SEBASTIAN: De a lelkiismereted, -

ANTONIO: Jaj, uram; az hol van? Ha tyúkszem volna,
papucsba bújnék; de sehol sem érzem
ezt az istent: ha volna hús belőle,
Milánó és köztem, cukornak nézném,
és elolvasztanám. Itt van a bátyád,
nem volna több, mint a föld, melyen fekszik,
ha volna, aminek látszik: halott;
engedelmes acélom két hüvelykje
örökre ágyba fekteti; te addig egy
pillanat alatt elintézheted
a vén csontot, Bölcsesség urat, hogy ne
sipákoljon. A többiek, akár a
macska a tejet, föllefetyelik
amit mondunk, és ütnek, mint az óra,
minden tervünkhöz.

SEBASTIAN: A példád, barátom,
előttem áll: megszerezted Milánót,
én majd Nápolyt. Húzz kardot: egy csapás
megszabadít a hűbéri adótól,
és én mint király szeretlek majd.

ANTONIO: Húzz kardot
te is, és míg én elintézem őt,
te addig Gonzalót.

SEBASTIAN: Csak még egy szóra.
(Elvonulnak beszélgetni.)

Zene. Visszatér ARIEL, láthatatlanul.

ARIEL: Mesterem, művészete révén, látta,
hogyan veszélyben vagy; engem küld ide -
hogyan terve meg ne haljon - óvni téged.
(GONZALO fülébe énekel.)

*Míg horkolva alszol itt,
éber összeesküvés
pusztíthat el.
Ha kedves az életed,
rázd le álmod, ébreddezz!
Hát fel! Hát fel!*

ANTONIO: Legyünk mindketten gyorsak.

GONZALO: Angyalok,
óvjátok a királyt!
(Felébrednek.)

ALONSO: Na mi az? Ébresztő! Mért húztál kardot?
Mi ez a rémes látvány?

GONZALO: Mi a baj?

SEBASTIAN: Ahogy itt álltunk és vigyáztuk álmod,
még itt is, tompa üvöltést hallottunk,
bikát, vagy oroszlánt; nem ébresztett fel?
Szörnyű egy hang volt.

ALONSO: Nem hallottam semmit.

ANTONIO: Egy szörny fülének is nagy lárma volt,
belerengett a föld; egy egész horda
oroszlán volt, biztos.

ALONSO: Hallottad, Gonzalo?

GONZALO: Becsületesemre, felség, zümmögést
hallottam csak, furcsát, az ébresztett fel.
Felráztalak, kiabáltam; és láttam
kivont kardjukat: - volt valami zaj,
ez igaz. A legjobb lesz, ha vigyázunk,
vagy elmegyünk innen; na fogjunk fegyvert.

ALONSO: Menjünk innen és keressük tovább
szegény fiam.

GONZALO: Ég óvja ezektől az állatoktól!
Biztos a szigeten van.

ALONSO: Indulás.
(Kimegy a többiekkel.)

ARIEL: Uram, Prospero, tudja, mit csináltam;
király, keresd fiad tovább nyugodtan.
(Kimegy.)

II. jelenet

A sziget más része.

Belép CALIBAN, egy rakás fával. Dörgés zaja hallatszik.

CALIBAN: Ami fertőt a Nap lápból, mocsárból
szív, hulljon Prosperóra, tegye őt
egyetlen kórrá! Szellemei hallják,
mégis átkoznom kell. De meg se csípnek,
meg sem manóznak, nem löknek mocsárba,
zsarátnokként nem visznek a sötétben
tévútra, csak ha ő akarja; csak hogy
rám küldi őket minden semmiségért:
vagy majmokként vigyorognak, fecsegnek,
aztán belém harapnak; vagy sündisznók
módjára fekszenek lábam alá
és belém böknek, hogyha lépek; van, hogy
kígyók marják egész testem; sziszegnek
hasított nyelvvel, míg megőrülök.

Belép TRINCULO.

Hé!
Egyik szelleme itt jön, hogy kínozzon,
mert késtem a fával; meglapulok;
hátha úgy nem vesz észre.

TRINCULO: Itt aztán se bokor, se bozót, ahol meghúzhatná magát az ember, és
megint vihar készülődik; hallom, hogy énekel a szélben: amott az a
fekete felhő, az a hatalmas, ni, olyan, mint egy ronda bomba, mindjárt
rám csurgatja a váladékát. Ha úgy fog dörögni, mint az előbb, nem
tudom, hová dugjam a fejem: az a felhő nem is tehet mást, mint hogy
dézsából öntse az áldást. - Mi ez itt? ember vagy hal? Halott vagy
eleven? Hal: búzlik, mint a hal; mint a nem egészen friss szárított
tőkehal. Furcsa egy hal! Volnék csak Angliában⁵ - egyszer már jártam
ott -, és volna festve ez a hal, nem volna vásáros bolond, aki meg ne
adna érte egy ezüstöt; ott az ilyen szörnyet embernek nézik; ott
minden furcsa vadat embernek néznek. A sánta koldusnak nem adnak
egy fillért sem, de tizet is megadnak, hogy láthassanak egy halott
indiánt. Lába van, mint egy embernek! Az úszói mintha karok
volnának! Hitemre, meleg! Megkockáztatom azt a vélekedést, nem
tartom vissza tovább, hogy ez nem hal, hanem egy szigetlakó, akit
villámcsapás ért az imént. (Mennydörgés.) Jaj! Ismét itt a vihar!

⁵ Esetleg mondhatná: „Volnék csak Magyarországon...”

Legjobb, ha elbújok a köpenye alá; nincs itt más menedék; különös hálótársakkal hozza össze az embert a szükség. Elbújok itt, amíg elvonul a zivatar.

Belép STEPHANO, énekelve. Kezében borosüveg.

STEPHANO: *Nem szállok én tengerre már,
parton halok meg én: -*

Aljasság ezt a dalt temetésen énekelni: na itt a vigaszom.

(Iszik.)

*A kormányos, a gazda, az inas meg én,
mind jártunk a lányokhoz, hej!
Mall szép és Meg szép és még Mary se vén,
de Kata az nem érdekel;
mert sajnos az ő nyelve szúr,
egy tengerész neki nem úr,
a szurokszag, kátrányszag taszítja őt,
de egy szabó az szabhatja-varrhatja, sőt,
mert ott viszket, ahova nyúl.*

Ez is aljas egy nóta: de itt a vigaszom.

(Iszik.)

CALIBAN: Kérlek, ne kínozz, jaj!

STEPHANO: Mi baj van? Ördögök járnak erre? Vadakkal és indiánokkal ijesztgetnek? Nem azért úsztam meg a vízbefúlást, hogy a te négy lábadtól megrémüljek; mert megmondatott, ha négy lábon jár is az ember, azért még nem kell meghátrálnia: és ez így is lesz, amíg csak Stephano levegőt kap az orra lyukán.

CALIBAN: A szellemek kínoznak, ó!

STEPHANO: Ez valami négy lábú szörnyeteg innen a szigetről, akinek, úgy látom, hidegrázása van. Honnan az ördögből tanulta meg a nyelvünket? Segítek rajta, ha csak az kell; ha rendbe hozom, megszelídítem és elviszem Nápolyba, jó ajándék lesz bármilyen császárnak, aki valaha is bőrcipőben járt.

CALIBAN: Ne gyötörj, könyörgök: máskor gyorsabban hozom a fát.

STEPHANO: Most rájött az ötperc és nem beszél valami értelmesen. Adok neki a kulacsomból: ha eddig még nem ivott bort, ez majd gyorsan elmulasztja nála a rohamot. Rendbe hozom és megszelídítem, nem adom majd túl drágán: de azért aki megveszi, azzal rendesen megfizettetem az árát.

CALIBAN: Még eddig alig bántottál; de majd fogsz, látom azon, ahogy remegsz: Prospero már dolgozik rajtad.

STEPHANO: Gyerünk: nyisd ki a szád; na ettől majd megszólalsz, te vadmacska. Nyisd ki a szád: ez majd jól felráz, mondhatom, de alaposan *(italt ad CALIBAN-nak)*: sose tudhatod, ki a barátod; na tátsd ki újból a pofádat.

TRINCULO: Ismerős hang: biztosan ő az - de hát ő megfulladt, és ezek itt ördögök. Ó! Segítség.

STEPHANO: Négy láb és két hang; remek egy szörnyeteg! Az elülső hangja most szépen beszél a barátjáról; a hátulsó fele csúfakat szól és ócsárol. Ha minden boromat meg kellene itatnom vele, akkor is segítenék a hidegrázásán. Gyere. Ámen! Öntök egy keveset a másik szádba.

TRINCULO: Stephano!

STEPHANO: Engem hívsz a másik száddal? Kegyelem! kegyelem! Ördög ez, nem szörnyeteg: itt hagyom; nincs nekem ehhez kanalam.

TRINCULO: Stephano! - ha Stephano vagy, érints meg és szólj hozzám; mert én Trinculo vagyok: - ne félj - a jóbarátod, Trinculo.

STEPHANO: Ha Trinculo vagy, bújj elő. Gondolom, a rövidebbik láb a tied: ha itt valamelyik a Trinculo lába, hát ez az. Nagyon trinculos vagy igazán. Hogyhogy ez a torzszülött szart téged? Hát ez Trinculókat fíngik?

TRINCULO: Azt hittem, agyoncsapta a villám. De Stephano, hát te nem fulladtál meg? Remélem, nem fulladtál meg. Elvonult már a vihar? Ennek a halott torzszülöttnak a köpenye alá bújtam, annyira féltem a vihartól. És te élsz, Stephano? Ó, Stephano! Két nápolyi megmenekült!

STEPHANO: Kérlek ne forgass: forog a gyomrom.

CALIBAN: *(Félre.)* Finom lények, hogyha nem szellemek. Ez itt isten, van nála égi manna. Letérdelek elé.

STEPHANO: Hogy menekültél meg? Hogyan kerülsz ide? esküdj a kulacsomra, hogyan kerülsz ide. Én egy zsák hátán menekültem meg, amit a matrózok a vízbe dobtak, a kulacsomra esküszöm! amit is fakéregből készítettem a saját kezemmel, az után, hogy partra vetődtem.

CALIBAN: A kulacsra esküszöm, hogy húséges alattvalód leszek: ez nem földi ital.

STEPHANO: Itt van: esküdj, hogyan menekültél meg.

TRINCULO: Partra úsztam, ember, mint egy kacsa: tudok úgy úszni, mint egy kacsa, megesküszöm rá.

STEPHANO: Gyere, csókold meg a szentírást *(inni ad TRINCULÓ-nak)*. Ha úgy úszik is, mint egy kacsa, de épp olyan vagy, mint egy liba.

TRINCULO: Ó, Stephano! Van még nálad ebből?

STEPHANO: Az egész hordó, ember: a tengerparton, egy sziklában van a pincém, oda rejtettem a boromat. Hé-hó, szörnyszülött! Ráz-e még a hideg?

CALIBAN: Nem az égből pottyantál?

STEPHANO: A Holdból, biztosíthatlak: én voltam a Holdbéli ember annak idején.

CALIBAN: Láttalak arrafelé, és csodállak; úrnőm mutatott meg téged, és a kutyaodat és a bokrodat.

STEPHANO: Gyere, esküdj meg rá; csókold meg a Szentírást; majd ellátom új tartalommal; esküdj.

TRINCULO: Ekkora fény mellett már vacak egy szörnyetegnek látszik. - Én meg félttem tőle! - nagyon gyöngye szörnyeteg. - A Holdbéli ember! Szegény hiszékeny szörnyeteg! - Jót húztál belőle, te szörny, nem mondom.

CALIBAN: Megmutatok itt minden termőföldet csókolom lábad, légy az istenem.

TRINCULO: Ekkora fény mellett már hűtlen és részeges szörnyetegnek látszik; ha az istene elalszik, ő ellopja a kulacsát.

CALIBAN: Alattvalódként csókolom a lábad.

STEPHANO: Gyerünk; földre, és esküdj.

TRINCULO: Halálra röhögöm magam ezen a kutyafejű szörnyetegen. Aljas egy szörnyeteg. Szívem szerint elverném, -

STEPHANO: Gyere, csókold meg.

TRINCULO: Csak hát a szegény szörnyeteg be van rúgva: utálatos egy szörnyeteg!

CALIBAN: Megmutatok minden forrást, bogyót, halászkok neked, hordok tűzifát. Essen bűdös kórság a zsarnokomba! Nem hordok neki gallyat, csak neked, csodálatos férfi.

TRINCULO: Elég nevetséges ez a szörnyeteg, egy szegény részegét is megcsodál!

CALIBAN: Hadd vigyelek el a vadalma-fákhoz; tíz körmőmmel krumplit ásnék neked; megmutatom, hol van a szajkó fészke, megtanítalak majmot fogni; fűrtben hozom a mogyorót, fogok a sziklán sirályfiókat neked. Jössz velem?

STEPHANO: Kérlek, mutasd az utat, de ne beszélj többet. - Trinculo, minthogy a király és egész társaságunk vízbe fulladt, mi vagyunk itt az örökösök. - Tessék; fogd a kulacsomat. - Trinculo barátom, majd újratöltjük.

CALIBAN: *Viszlát, gazdám, viszlát, viszlát, (Részegen énekel.)*

TRINCULO: Üvöltöző szörny, részeges szörny.

CALIBAN: *nem fogok már több halat,
nem hozok fát sem,
nem nézek rád sem,
nem mosok edényt, ások kutat,
ban, ban, Ca-Caliban,
új gazdát, új embert, talált, igen.*

Szabadság, ünnepnap! ünnepnap, szabadság! szabadság! ünnepnap, szabadság!

STEPHANO: Kedves szörnyeteg! vezess. *(Kimennek.)*

III. felvonás

I. jelenet.

PROSPERO *barlangja előtt.*

Belép FERDINÁND, fahasábot cipel.

FERDINÁND: A sport nehézségét feledteti
az eredmény öröme: az alantas
munka megnemesül, szegény ügyek
gazdag célt érnek. Közönséges munkám
nehéz és undok volna; de az úrnő,
akit szolgálok, felkelti a holtat,
örömmé teszi fáradságom: tízszer
kedvesebb, mint amilyen nyers az apja,
és az nagyon durva. Néhány ezer
hasábot kell halomba raknom itt,
ez a parancs: és az én édes úrnőm
sír, hogyha lát, ilyen alantas munkát,
mondja, ilyen munkás még sose végzett.
Ez az édes gondolat felüdít,
ha már nagyon nehéz.

Belép MIRANDA és mögötte PROSPERO.

MIRANDA: Ó jaj! Könyörgöm,
ne hajtsd magad! Bár villám gyújtaná fel
ezt a sok fát, amit el kell cipelned!
Kérlek, tedd le, pihenj: ha majd parázslík,
sírní fog, hogy fárasztott téged. Apám
a könyveibe mélyedt; pihenj, kérlek:
van három óra nyugtod.

FERDINÁND: Drága úrnőm,
lemegy a Nap, mielőtt befejezném,
amit végeznem kell.

MIRANDA: Amíg pihensz,
viszem őket helyetted. Add ide;
viszem a többihez.

FERDINÁND: Nem, drága lény:
inkább szakadjak meg, fájjon a hátam,
mint hogy ilyen szégyent kelljen megélnem,
míg én lustálkodom.

MIRANDA: Úgy illik hozzám,
ahogyan hozzád: ráadásul én

könnyebben tenném, mert én akarom,
te pedig nem.

PROSPERO: *(Félre:)* Szegény! Már megfertőztek.
Azért jöttél hozzá.

MIRANDA: Fáradtnak látszol.

FERDINÁND: Nem, nemes úrnőm; friss reggelt jelentesz,
ha éjjel jössz is. Árudd el hát, kérlek
- főleg, hogy imáimba foglalhassam -,
mi a neved?

MIRANDA: Miranda. - Ó, apám!
Megszegtem a parancsod.

FERDINÁND: Csodálatos Miranda!
Tényleg: mirákulum, világ csodája,
a legdrágább! Énnekem már elég sok
nő tetszett, és a hangjuk dallama
sokszor már-már kötelékbe kötözte
szorgalmas fülem: más és más erényért
más-más nőket kedveltem; soha egy sem
volt ilyen teljes-lelkű, valami
hiba mindig veszekedett a bájjal,
és le is győzte végül: de te, ó, te!
Tökéletes és páratlan vagy, minden
teremtmény közt legjobb.

MIRANDA: Nem ismerek
nememből senkit: nem láttam női arcot,
csak tükörből a magamét; nem láttam
férfit se mást, mint téged, jó barátom,
és az édesapám; milyenek az arcok
másutt, fogalmam sincs; szerény vagyok
- ez hozományom része -, nem kívánok
senki mást a világon, csakis téged;
képzelet sem alkothat alakot,
a tiednél tetszőbbet. Fecsegek
össze-vissza és elfelejtem közben
apám parancsát.

FERDINÁND: A valódi rangom
herceg, Miranda; azt hiszem, király; -
bár ne volnék! - és nem viselném jobban
ezt az aljas fahordást, mint hogy egy légy
a számra szálljon. - A lelkem szól hozzád: -
ahogy megláttalak, repült a szívem,
szolgálni téged; ott lakik most nálad,
szolgáddá tett; és a te kedvedért
lettem türelmes tróger.

MIRANDA: Szeretsz engem?

FERDINÁND: Ó ég! Ó föld! Legyetek a tanúim,
koronázzátok meg kedves jelekkel,
ha vallomásom igaz: ha üres,
fordítsatok meg minden jósjelet!
Minden határon túl és mindenén túl
szeretlek és tisztellek.

MIRANDA: Én bolond,
sírok az örömtől.

PROSPERO: *(Félre:)* Két ritka érzés
találkozása! Ég, ontsd kegyed arra,
ami most köztük szövődik!

FERDINÁND: Miért sírsz?

MIRANDA: Nem érdemellek meg, nem merem adni,
amit adni szeretnék; és elvenni azt,
amiért meghalok. De csak csekélység;
és minél inkább próbál elrejtőzni,
annál nagyobb. Szégyenlős cselek, csöndet!
Súgj, szent ártatlanság, te egyszerű!
Hozzád megyek feleségül, ha megkérsz;
ha nem, cseléded leszek; eltaszíthatsz,
mint társat; de akkor szolgálni foglak,
ha kell, ha nem.

FERDINÁND: Én úrnőm, én drágám,
tiéd vagyok örökre.

MIRANDA: Leszel férjem?

FERDINÁND: Igen, és mint szabadságra a rab,
úgy vágyik rá a szívem. Itt a kezem.

MIRANDA: Itt az enyém, a szívemmel: ég áldjon
- fél órára.

FERDINÁND: És ezerszer ezerre!

FERDINÁND és MIRANDA *külön-külön kimennek.*

PROSPERO: Olyan boldog, mint ők, nem lehetek,
őket meglepte; de nincs, aminek
jobban örülnék. Megyek könyveimhez;
mert vacsoráig még sok összefüggő
ügyet kell rendbe tennem. *(Kimegy.)*

II. jelenet

A sziget más része.

Belép CALIBAN, kulacssal, STEPHANO és TRINCULO.

- STEPHANO: Szó sincs róla: - majd ha fenéig ürítettük, akkor iszunk vizet; addig egy csöppet sem: szóval bátorság, és csáklázd meg a hordót. Szolgaszörny, igyál az egészségemre.
- TRINCULO: Szolgaszörny! de hülye egy sziget ez! Azt mondják, csak öt ember van ezen a szigeten: ebből három vagyunk mi; ha a másik kettőnek is annyi agya van, mint nekünk, összeomlik az állam.
- STEPHANO: Igyál, szolgaszörny, ha mondom; már egészen mélyen ül a fejedben a szemed.
- TRINCULO: Hát hol ülne máshol? remek egy szörny volna, ha a szeme a farkában ülne.
- STEPHANO: Ez az én emberszörnyem belefojtotta a nyelvét a borba: én a magam részéről a tengerbe se fulladtam bele; én úsztam, míg csak meg nem találtam a partot, harmincöt mérföldet, oda-vissza, ilyen fény mellett. Te leszel a hadnagyom, te szörny, vagy a zászlónyelem.
- TRINCULO: A hadnagyod, ha úgy akarod; nem éppen zászlónyél.
- STEPHANO: Nem fogunk szaladni, Sir Szörny.
- TRINCULO: De menni sem; feküdni fogtok, mint a kutyák; és meg sem fogtok szólalni.
- STEPHANO: Torzszülött, szólalj már meg, ha igazi jó torzszülött vagy.
- CALIBAN: Hogy van méltóságod? Hadd nyalogassam a cipőjét. Nem szolgálok neki, nem elég bátor.
- TRINCULO: Hazudsz, te ostoba szörnyeteg: elbánnék én egy rendőrrel is. Miért, te elkorcsosult halféleség, hát gyáva ember az, aki annyi bort iszik meg, mint amennyit én ma megittam? Szörnyű hazugságokat beszélsz, pedig félig hal vagy és csak félig vagy szörny.
- CALIBAN: Ho-hó, ez gúnyol engem! Hagyod ezt, uram?
- TRINCULO: Azt mondja, „uram”! - hogy egy szörnyeteg ekkora idióta legyen!
- CALIBAN: Ho-hó, megint! harapd át a torkát, könyörgök.
- STEPHANO: Trinculo, fogd be a pofád: ha zendülésen kaplak, felhúztatlak a legközelebbi fára! Ez a szegény szörnyeteg az én alattvalóm, és nem jól tűri a méltatlan megjegyzéseidet.
- CALIBAN: Köszönöm, nagyuram. Megtisztelnél, és meghallgatnád, amit már kértem egyszer?
- STEPHANO: De még mennyire. Térdelj le és ismételd el: én állni fogok, és Trinculo is.

Belép ARIEL, láthatatlanul.

CALIBAN: Ahogy már mondtam, egy zsarnok, egy varázsló uralkodik rajtam, aki ravasz módon elcsalta tőlem a szigetet.

ARIEL: Hazudsz.

CALIBAN: Te hazudsz, te nevetséges majom, te; vigyázz, az én vitéz uram ellátja a bajodat; nem hazudok.

STEPHANO: Trinculo, ha még egyszer beleszólsz a meséjébe, az öklömre mondom, megfosztalak egy-két fogadtól.

TRINCULO: Miért, meg se szólaltam.

STEPHANO: Akkor kuss és ne többet. - (CALIBAN-hoz.) Folytasd.

CALIBAN: Mondom, varázslattal szerezte meg tőlem a szigetet: uram, te vagy képes ezt megbosszulni, - mert, tudom, mered; ez nem merné, -

STEPHANO: Hát az biztos.

CALIBAN: Te leszel az úr itt és én a szolgád.

STEPHANO: Na most, hogyan vigyük véghez? Meg tudod mutatni az ellenséget?

CALIBAN: Igen, igen, uram: amikor alszik, és akkor szöveget üthetsz a fejébe.

ARIEL: Hazudsz; nem tudod.

CALIBAN: Hát ez miféle tökfej? Aljadék! Kérve kérlek, nagyuram, vágd jól fejbe, és vedd el a kulacsát: akkor aztán ihat sós vizet, én nem mutatom meg neki a friss forrásokat.

STEPHANO: Trinculo, ne tedd ki magad további veszélyeknek: ha még egyszer közbeszólsz, amikor a szörny beszél, öklömre mondom, vége a nagylelkűségemnek és szárított tökehallá lapítalak.

TRINCULO: Miért, mit tettem? Nem csináltam semmit. El is mehetek.

STEPHANO: Nem azt mondtad, hogy hazudik?

ARIEL: Te hazudsz.

STEPHANO: Szóval én? Nesze. (Megüti TRINCULÓ-t.) Ha így akarsz, hazugozz le újra.

TRINCULO: Én nem hazugoztalak le: - Elment az eszed és meg is süketültél? - Franc a kulacsodba! ezt teszi a bor és a részegeskedés. - Fene esne a szörnyedbe, és vinné el az az ördög öklöd!

CALIBAN: Ha, ha, ha!

STEPHANO: Na folytasd a mesédet. - Kérlek, állj arrébb.

CALIBAN: Jól elverted: na de majd nemsokára én is verem.

STEPHANO: Állj arrébb. - Gyerünk, folytasd.

CALIBAN: Szóval, mondtam, megvan az a szokása, hogy délután alszik: ott csapd agyon, vedd el a könyveit; vagy egy hasábbal verd fejbe, vagy szúrd hasba egy karóval, vágd át késsel a torkát. Ne felejtse el elvenni a könyveit; azok nélkül olyan tökfilkó, mint én vagyok, nem tud egy szellemnek sem parancsolni: gyűlölik, régen, mint én. Égesd el minden könyvét; van sok holmija - így nevezi őket -, azok díszítik majd, ha lesz egy háza: és legfőképpen vedd majd észre, hogy mennyire szép a lánya: őszierinte páratlan: én még sose láttam más nőt, csak Sycoraxot, anyámat, meg őt; de ő pont annyival szebb Sycoraxnál, amennyivel lehet.

STEPHANO: Ilyen remek lány?

CALIBAN: Igen, uram: hidd el, ő lesz az ágyad, és nemes tenyészetet szül neked.

STEPHANO: Te szörny, én megölöm ezt az embert: a lánya meg én leszünk a király és a királynő, - Isten óvja felségünket! És Trinculo és te lesztek az alkirályok. Hogy tetszik ez a terv, Trinculo?

TRINCULO: Nagyszerű.

STEPHANO: Add a kezed: sajnálom, hogy megütöttelek; de, amíg csak élsz, tartsd a pofád.

CALIBAN: Ebben a félórában biztos alszik; akkor elpusztítod?

STEPHANO: Becsületemre.

ARIEL: Ezt elmondom a gazdámnak.

CALIBAN: Felvidítasz: olyan boldog vagyok. Énekeljünk! Dúdd el azt a dalt, amit az imént tanítottál nekem!

STEPHANO: Bármit megteszek a kedvedért, te szörny: gyere, Trinculo, énekeljünk.
(Énekel.)

*Bökd meg és lökd meg, és bökd meg, és lökd meg;
a gondolat szabad.*

CALIBAN: Ez nem az a dal.
(ARIEL játssza a dalt kézidobon és sípon.)

STEPHANO: Ez mi a csuda?

TRINCULO: Ez a mi dalunk dallama, éppen csak az nincsen, aki játssza.

STEPHANO: Ha ember vagy, mutasd meg magad: ha ördög vagy, csinálj, amit akarsz.

TRINCULO: Jaj, bocsásd meg a bűneimet!

STEPHANO: Aki meghal, megadja minden adósságát: dacolok veled. - Kegyelmezz nekünk!

CALIBAN: Félsz?

STEPHANO: Nem, szörny, én nem.

CALIBAN: Ne félj, a sziget tele van zajokkal, hangokkal, dallamokkal, egy se bánt. Van úgy, hogy ezer hangszer húrja peng a fülemben, néha meg olyan hangok, ha rájuk ébrednék alvás után, elaltatnának újra: és álmomban kincseiket mutogatnák a felhők, és az mind rám zúdulna; ébren aztán sírnék, hogy újra álmodhassam ezt.

STEPHANO: Jó kis királyság ez, ahol ingyen zenélnék az embernek.

CALIBAN: Ha legyőzted Prosperót.

STEPHANO: Majd csak meglesz az is. Nem felejtettem el.

TRINCULO: A hang távolodik: menjünk utána, és azután elvégezzük, amit kell.

STEPHANO: Vezessél, szörnyeteg; követünk. - De szeretném látni ezt a dobost! de jól üti. Jössz?

TRINCULO: Jövök, Stephano. *(Kimennek.)*

III. jelenet

A sziget más része.

Belép ALONSO, SEBASTIAN, ANTONIO, GONZALO, ADRIAN, FRANCISCO és mások.

GONZALO: Miasszonyunkra, nem bírom tovább,
fáj minden csontom: ez egy labirintus,
hol körbe, hol előre! elnézést, de,
pihennem kell.

ALONSO: Öreg úr, nem haragszom,
hiszen már magam is fáradt vagyok,
egészen elkábultam: pihenj, ülj le.
Lemondtam a reményről, nekem többet
ne hízelegjen: akit keresünk,
megfulladt, és gúnyolódik a tenger,
hogy itt keressük őt, a szárazon.

ANTONIO: *(Félre SEBASTIAN-nak.)* Örülök, hogy így kétségbe esett.
Egy kis kudarc miatt nehogy lemondj
a célodról.

SEBASTIAN: *(Félre ANTONIO-nak.)* Legközelebb, tudom,
végigcsináljuk.

ANTONIO: *(Félre SEBASTIAN-nak.)* Még ma éjszaka;
fáradtak a járkálástól, nem lesznek,
nem is lehetnek olyan éberek,
mint kipihenten.

SEBASTIAN: *(Félre ANTONIO-nak.)* Ma éjjel: ne többet.

Különös, ünnepélyes muzsika; fönt PROSPERO, láthatatlanul. Lent néhány furcsa alakzat jelenik meg, terített asztalt hoznak: az üdvözlés finom gesztusaival táncolják körül; majd, invitálva a Királyt, stb., enni, távoznak.

ALONSO: Miféle zene ez? Hallgassatok!

GONZALO: Csodás, édes zene!

ALONSO: Egek, őrizzetek minket! Mi volt ez?

SEBASTIAN: Élő bábjáték. Most már elhiszem,
hogyan van egyszarvú; hogy Arábiában
a fönix trónja nevű fán épp most is
ül egy fönix-király.

ANTONIO: Én is hiszem,
és amit még csak kell, jöjjön akárki,
esküszöm: az utazók sem hazudtak,
bár otthon nem hisznek nekik.

GONZALO: Ha ezt
elmondom Nápolyban, hisznek nekem?
Hogy itt olyan bennszülötteket láttam -
mert ezek itt nyilván szigetlakók -,
akiknek ugyan szörnyű az alakjuk,
de kedvesebb a modoruk, mint köztünk
emberek között soknak, sőt, talán
mondhatom, mindnek.

PROSPERO: *(Félre.)* Becsületes úr vagy,
és jól mondod; ott közöttetek néhány
rosszabb az ördögnél.

ALONSO: Én is csodálom,
az alakok, a mozdulatok, hangok -
bár nyelvük nincsen -, mind hozzánk beszélnek,
pompásan, bár némán.

PROSPERO: *(Félre.)* Nyugtával dicséred.

FRANCISCO: De hogy eltűntek.

SEBASTIAN: Nem számít, hiszen
az ételt itt hagyták; van hozzá gyomrunk. -
Megkóstolnád azt, ami itt van?

ALONSO: Én nem.

GONZALO: Nem kell félned, uram. Gyerekkorunkban hittük volna, hogy vannak hegylakók, ökör-tokával, amely, mint egy lebernyeg, úgy lóg le? vagy, hogy vannak emberek, a mellükön nőtt fejjel? ma pedig hat közül öt hajókereskedő esküszik rá.

ALONSO: Hát én eszem belőle.
Ha utoljára, azt se bánom. Érzem, jobb nem jön többé. - Bátyám, hercegem, gyere, egyél velünk.

Mennydörgés és villámlás. Belép ARIEL hársziaként. Szárnyait az asztalra helyezi; és egy ügyes gépezet segítségével, az asztalról eltűnik az étel.

ARIEL: Ti három bűnös, akiket a Sors -
mely a lenti világot igazítja,
és benne mindent -, ez a telhetetlen tenger,
fölbőffentett; ezen a szigeten,
ahol nincs ember; emberek közé ti
legkevésbé valók, örüljetek meg;
(Látva, hogy ALONSO, SEBASTIAN, stb. fegyvert húznak.)
még ilyen vitézek is felhúzzák vagy
vízbe ölik maguk. Balgák! Mi itt mind
a sorsot szolgáljuk: az elemek,
akik kardotok edzik, hamarabb
sebeznék meg a szelet, vagy dühödten
kaszabolnák a vizet, mintsem egy
pihét a tollamból kivágjanak.
Sebezhetetlenek vagyunk. Ha mégsem:
a kardotok már most is túl nehéz,
meg sem mozdul. De emlékezzetek, -
ezért van dolgom veletek -, ti hárman
űztétek Milánóból Prosperót
a tengerre, amely most megfizet,
érte és lányaért: e gonosztettért
a nagy erők - bár késnek, nem felednek -,
a vizet, a partot, minden teremtményt
békétek ellen tüzeltek. Elvették
a fiad, Alonso; s halálánál rosszabb,
lassú romlást üzennek általam,
lesben állnak, követik minden lépted,
fejedre hulló haragjuktól nem véd
meg más ezen a pusztaszigeten,
mint a szívből jövő megbánás és a
jövőben tiszta élet.

Mennydörgés közepette eltűnik. Lágy zene kíséretében újra megjelennek az alakzatok, gúnyos táncot lejtenek és kiviszik az asztalt.

PROSPERO: *(Félre.)* Jól játszottad el ezt a háрпиát,
 Ariel; bájos volt, ahogy lecsaptál:
 nem mondtál semmivel sem kevesebbet,
 mint amit kellett: jó megfigyelő, és
 életszerű volt többi, kisebb szolgám,
 ahogy szerepét adta. A varázslat
 működik, összes ellenségemet
 összezavartam: hatalmamban vannak;
 itt hagyom őket bénultan, megyek
 a halottnak hitt ifjú Ferdinándhoz,
 és ahhoz, akit ketten szeretünk.
(Kimegy fönt.)

GONZALO: Akármi szent nevére, mondd, uram,
 mit bámulsz úgy?

ALONSO: Ó, ez szörnyű, ez szörnyű!
 A hullámokat hallottam beszélni;
 a szelek énekeltek; a mennydörgés,
 a rettenetes orgonasíp, fújta
 Prospero nevét; bűgta bűnömet.
 A fiam tehát fekszik az iszapban:
 mérőőnnál mélyebbre megyek érte,
 a mélybe fekszem.

SEBASTIAN: Egyszerre egy ördög,
 jöjjön és mind legyőzőm.

ANTONIO: Veled tartok.
(SEBASTIAN és ANTONIO kimennek.)

GONZALO: Kétségbe estek mindhárman; a bűnük,
 akár a késve hatni kezdő méreg,
 kezdi mardosni őket. - Kérlek,, nektek
 gyorsabb a lábatok, siessetek
 ne engedjétek, hogy rémületükben
 ostobán viselkedjenek.

ADRIAN: Gyere.
(Kimennek.)

IV. felvonás

I. jelenet

PROSPERO *barlangja előtt.*

Belép PROSPERO, FERDINÁND és MIRANDA.

PROSPERO: Ha nagyon keményen büntettelek,
kapsz érte kárpótlást is: a saját
életem szálának egy fonalát,
akiért élek; akit a kezedre
bízok újból: a bosszúságaid csak
a szerelmed próbája voltak, és te
álltad a próbát: az Ég színe előtt
adom át gazdag ajándékom. Ó Ferdinánd!
Ne neved ki, hogy dicsekszem veled,
meglátod majd, minden dicséretet
felülmúl.

FERDINÁND: Jobban elhiszem ezt, mint egy
jóslat szavát.

PROSPERO: Vedd hát, tőlem ajándékként, magadtól
jutalmadként, a lányomat: de, ha
szüzességének csomóját megoldod,
mielőtt a szent ceremóniák
és rítusok rendben lezajlanak,
ne hullasson az ég szép harmatot
szerződésünkre; csupasz gyűlölet,
vak megvetés és viszály záporozzék
a közös ágyra, förtelmes gyomokkal,
hogy gyűlöljétek mindketten: vigyázz,
Hymen lámpása vet rád fényt.

FERDINÁND: Úgy nyerjek
hosszú életet, szép utódokat,
tartós szerelmet, hogy a legsötétebb
barlang, a legerősebb megkísértés,
örök rossz szellemünk, egyik se fog
kéjencsé tenni, hogy így eltompítsam
az ünnep életét, mikor majd úgy érzem,
hogy lesántultak a Nap lovai,
vagy láncra verték lent az éjt.

PROSPERO: Jól szóltál.
Ülj le, beszélj vele, tiéd, sajátod.
Hé, Ariel, szorgos szolgám! Ariel!

Belép ARIEL.

- ARIEL: Mit kíván az én uram? Itt vagyok.
- PROSPERO: Te és a társaid jól végeztétek legutóbbi munkátok. Egy újabb cselhez kellett most. Hívjad a csöcseléket, felruházzalak hatalommal fölöttük: sürgesd őket, mozogjanak; a két fiatal szemére káprázatot kell bocsássak: megígértem nekik, és ők elvárják tőlem.
- ARIEL: Most azonnal?
- PROSPERO: Ebben a pillanatban.
- ARIEL: Annyit sem szólsz: „Úgy legyen!”, el sem száll egy pille sem, máris jön lábujjhegyen mind, szép engedelmesen. Szeretsz engem, mester? Nem?
- PROSPERO: Nagyon, finom kis Ariel. Ne közeledj, amíg nem hívlak.
- ARIEL: Értettem, igen. *(Kimegy.)*
- PROSPERO: Tartsd a szavad; ne nagyon enyelegj, a legerősebb eskü is csak szalma a vér tüzének: tartóztasd magad, vagy jóéjt, eskük!
- FERDINÁND: Esküszöm, uram; a hűvös, szűz, fehér hó szívemen lehűti a májam lázát.
- PROSPERO: Na jó. -
Most gyertek, Ariel! jobb, ha sokan, mint, ha egyetlen szellem is hiányzik. Szót se! Nézzétek és legyetek csendben.
(Lágy zene.)

Maszkajáték. Belép IRIS.

- IRIS: Ceres, bőkezű úrnő, a mezőket, búzát, rozst, árpát, borsót érlelőket, pázsitos rétet, hegyek oldalában, ahol a juhok legelésznek nyájban, folyók partját, ahol a gólyahírt a lucskos április parancsodra nyitja, nimfáknak, koszorúhoz; a rekettyét, hol csalódott szerelmes sírja vesztét, mert elhagyták; szőlőtőkédet, s a parti sziklát, amely a vizet zúgatja, hagyd most el: a magas ég

úrnője, szivárványos hírnökét,
engem küld érted; úri kegyelemmel
ezen a réten megjelenni rendel,
már páváinak szárnyai suhognak,
gyere hát, Ceres, jöjj, hogy szórakoztasd.

Belép CERES.

CERES: Te tarka hírnök, akiben soha
nem csalódott Jupiter asszonya;
aki sáfrány-szárnyaiddal ígézel
virágaimra friss esőt és mézet,
kétrét borul kék íved koronája
a cserjés rétre és a dombos tájra,
te, büszke föld hímzett sálja; nem értem,
mit akar tőlem úrnőd itt a réten?

IRIS: Megülni igaz szerelem kötését,
s hogy adja mindenki ingyen a részét
az áldott szeretőknek.

CERES: Mondd, te égi ív,
kíséri Venus és a fia is
a királynőt? mert a sötét, hideg
Pluto a lányom tőlük kapta meg,
én azóta kerülöm ezt a nőt
és vak fiát.

IRIS: Ne félj, nem látod őt.
Találkoztam velük Paphos fölött.
Szárnyas kocsin szelték a felleget.
Jártak már erre, hogy kárt tegyenek
buja bűbájjal itt ebben a párban,
akik esküdtek, nem ünneplik ágyban
szerelmüket, míg nem szabad. Hiába
próbálkozott náluk Mars tüzes társa;
hát távozott és vitte a fiát,
ez dühében eltörte a nyilát,
hogy visszamegy gyereknek.

CERES: Itt jön ő,
más nő nem jár így, csak a nagy Juno.

Belép JUNO.

JUNO: Bőkezű húgom, segítséged várom,
áld meg őket, hogy nászuk prosperáljon,
tiszteljék őket boldog magzatok.

DAL.

JUNO: *Házi áldást, gazdagságot,
hosszú életet kívánok,
rövid órák örömeivel!
Juno áldó énekével.*

CERES: *Teli hombár, földi bőség,
gazdagság, mely egyre nő még,
édes szőlő sűrű fürtje,
dús kalászos aranyfüstje,
legyen gazdag minden más is,
a legvégső aratás is!
Elkerüljön szükség, éhség,
ezt kívánja nektek Ceres!*

FERDINÁND: Nagyszerű látvány, varázslatos és
elbűvölő. Lehetek-e merész,
azt hinni: szellemek?

PROSPERO: Azok, én vontam
elő őket a rejtekükből, játsszák
el, amit képzeltem.

FERDINÁND: Hadd éljek itt,
ilyen lány és az apja, egy tudós:
Édenné teszik ezt a helyet.
(JUNO és CERES összesúgnak és egy megbízással elküldik IRIS-t.)

PROSPERO⁶: Hallgass!
Juno és Ceres valamit beszélnek,
még jön valami: psszt, és maradj csöndben,
vagy elszáll a varázs.

IRIS: Kanyargó vizek nimfái, najádok,
fejeteken hínáros koronátok,
gyertek elő csevegő csermelyek
mélyéről: Juno parancsolja ezt.
Szelíd nimfák, az igaz szerelem
ünnepét ülni jöjjetek velem.

Belép néhány NIMFA.

Te nap-égette arcú arató,
gyere közénk, velünk örülni jó:
pihenj kicsit: tedd föl kalapodat,
járd a nimfákkal régi táncodat,
ahogy szokásod.

*Belép néhány arató, illő öltözékben: kellemes táncba fognak a NIMFÁK-kal; ennek a vége felé
PROSPERO hirtelen megmozdul és megszólal; ez után, egy különös, öblös és zavaros zaj
hatására, mind gyorsan eltűnnek.*

⁶ Ezt a megszólalást Mészöly Dezső 1959-ben készült és 1972-ben megjelent Vihar-fordítása Mirandának adja. Én a The Oxford Shakespeare Complete Works c. kötet 1969-es utánnyomásából dolgozom, ott a megszólalás Prosperóé. Az eredetiben azonban van egy szó, amely valóban kevésbé illik Prospero szájába, mint Mirandáéba. A megszólalás így kezdődik: „Sweet, now, silence!” Miranda mondhatja, hogy „Édes”, Prospero szájából ennek semmi értelme, hiszen nem Mirandához, hanem Ferdinándhoz beszél. Ezért ideírom a Miranda szájába illő változatot is: „Édes! / Juno és Ceres valamit beszélnek, / még jön valami: psszt, maradjunk csöndben, / vagy elszáll rólunk a varázs.

PROSPERO: *(Félre:)* Felejtettem az összeesküvést,
amit a vad Caliban és két társa
szőtt ellenem; a kellő pillanat
itt van mindjárt.
(A SZELLEMEK-hez.) Jó volt! Most tűnjetek!

FERDINÁND: Furcsa: apádat valami zavarja,
nézd, milyen mérges.

MIRANDA: Még sohase láttam
ilyen zaklatottnak, ilyen dühösnek.

PROSPERO: Nagyon megindultnak látlak, fiam,
mintha csalódtál volna. Semmi baj sincs:
a játék véget ért. Színészeink,
mondtam, mind szellemek; most szétoszoltak
a levegőbe, a híg levegőbe:
s mint ez az anyagtalan látomás,
a felhő-sapkás tornyok, paloták,
a szép templomok, sőt maga a föld,
és rajta minden, föloldódik egyszer
és mint ez a ködből lett maszkabál,
nyomtalan elszáll. Mert olyan szövetből
készültünk, mint az álmok: kis⁷ életünket
a mély alvás köríti. - Zaklatott
vagyok, mert gondok gyötrik öreg elmém.
Ne zavarjon ez a bizonytalanság.
Ha kívánod, menj a barlangba és
pihenj meg ott: én itt kint járok egyet,
hogy megnyugodjam.

FERDINÁND,
MIRANDA: Kívánunk nyugalmat.
(Kimennek.)

PROSPERO: Egy szóra! *(Kettejükhöz.)* Köszönöm; Ariel, gyere!
Belép ARIEL

ARIEL: Rám gondolsz, itt vagyok. Mit kívánsz?

PROSPERO: Szellem,
készüljünk találkozni Calibannal.

ARIEL: Igen, parancsnok; míg játszottam Cerest,
gondoltam, szólok is neked. De féltem,
nehogy feldühítselek.

PROSPERO: Mondd csak, hol hagytad a három gazembert?

ARIEL: Mondtam, vörösek voltak az italtól,
és bátran ütötték a levegőt,

⁷ Sokáig gondolkodtam, hogy a tartalmi vagy a formai pontosság oltárán áldozzak (tehát hogy a jambus kedvéért elhagyjam-e a 'kis' szót).. Végül arra gondoltam, hogy a színészeknek a jambus úgylis kevésbé fontos, mint nekem - az értelemnek talán vannak esélyei.

amiért az arcukba fúj. A földet,
hogy a talpuk csókolja: azért közben
a céljuk sem felejtették. Doboltam;
mint a csikók, hegyezték a fülük,
tátották a szemüket, szimatoltak,
zenét szagoltak; elbűvöltem őket,
jöttek bőgésem után, mint a borjúk,
szúrós rózsán, rekettyén, tövisen
taposva át, végül ott hagytam őket
a barlangod melletti mocsarasban,
ott táncolnak, lábuk emelgetik, de
a mocsár bűdösebb.

PROSPERO: Jól van, madárkám.
Maradj még láthatatlan alakodban;
hozz a házamból néhány kacatot
csalinak ezek ellen.

ARIEL: Már megyek. *(Kimegy.)*

PROSPERO: Ördög, valódi ördög, rajta nem fog
a nevelés; minden emberséges
fáradtságom kárba veszett vele;
ahogy évről évre randább a teste,
az agya is ragyás lesz. Mind megkínzom,
hogyan üvöltene majd.

Visszatér ARIEL csillogó lim-lomokkal.

Akaszd ide őket⁸.

PROSPERO és ARIEL láthatatlanok maradnak. Belép CALIBAN, STEPHANO és TRINCULO, mind a
hármán vizesek.

CALIBAN: Halkan lépkedjete, még a vakond
se hallja meg: nagyon közel vagyunk.

STEPHANO: Te szörny, ez a te tündéred, akiről azt mondd, hogy ártalmatlan,
szerintem egyszerűen hülyét csinált belőlünk.

TRINCULO: Szörny, tiszta lóhúgy szagom van; az orrom kikéri magának ezt a
méltatlan bánásmódot.

STEPHANO: Az enyém is. - Te szörny, ha meggorrolok rád, megnézheted magad

TRINCULO: Akkor mint szörnynek véged.

CALIBAN: Jó uram, egy kis jóindulatot még:
légy türelemmel, mert a jutalom
kárpótól majd: úgyhogy halkan beszéljünk,
itt csend van, mintha éjfél volna.

⁸ „...hang them on this line” - mondja Prospero. Ez éppenséggel hársfát éppúgy jelenthet, mint zsinórt. Itt azért hagytam ki a konkrét szót, hogy a rendező dönthesse el, hova akassza Ariel a magával hozott holmit. Később a szó újra megjelenik, ld. az erről szóló lábjegyzetet.

TRINCULO: Igen, de hogy a mocsárba ejtettük a kulacsainkat -

STEPHANO: Ez nem csak szégyen-gyalázat, te szörny, hanem végtelen nagy veszteség is.

TRINCULO: Nagyobb baj ez nekem, mint hogy eláztam: ezt a te ártalmatlan tündéred csinálta.

STEPHANO: Én megtalálom a kulacsomat, ha nyakig süllyedek is a mocsárba.

CALIBAN: Kérlek, királyom, nyugodj meg. Ez itt a barlang nyílása: menjünk be csöndben. Tedd meg a jó gaztettet, amitől örökre tiéd lesz a sziget, és én örökre talpnyalód.

STEPHANO: Nyújtsd a kezed: kezdenek véres gondolataim támadni.

TRINCULO: Ó, Stephano király! Ó nagyúr! Ó tiszteletre méltó Stephano! nézd csak, micsoda ruhatár vár itt téged!

CALIBAN: Hagyd el, te hülye, hisz az csak szemét.

TRINCULO: Ohó, szörny! mi csak tudjuk, mi való az Ecserire⁹. - Ó, Stephano király!

STEPHANO: Tedd le azt a köpenyt, Trinculo; a kezemre mondom, az a köpeny az enyém.

TRINCULO: Kegyelmességedé lesz.

CALIBAN: Vízkór fullassza meg ezt a hülyét! Azokkal a rongyokkal vacakolsz? Előbb csak öljük meg: mert ha felébred, tetőtől talpig csúnyán összeszurkál, furcsán nézünk ki majd.

STEPHANO: Nyugodj meg, szörny. - Kötél¹⁰ kisasszony, nekem lógatja itt ezt a kabátot? Na most a kabát leesett a kötélről; na most, kabát, megkopasztalak és akkor kopasz kabát leszel.

TRINCULO: Igen, igen: ellopjuk, ami a kötél¹¹ lóg és a végén kötél fogunk lógni¹², igaz, kegyelmes uram.

STEPHANO: Jó vicc volt, gyere, kapsz egy kis ruhát cserébe: amíg én leszek a király ebben az országban, a szellemesség mindig elnyeri a jutalmát:

⁹ Persze azt is mondhatjuk: „ócskapiacra”.

¹⁰ Persze a valóságos díszlettől függően mondhatunk „Zsineg kisasszony”-t vagy „Madzag kisasszony”-t is, de a kötél és a lógás érdekesebb asszociációkra ad alkalmat. A fentebb leírtaknak megfelelően az is lehet, hogy a színész végig „hársfá”-ról beszéljen. Tehát: „Hársfa kisasszony”, ...”a zeke leesett a hársfáról...” stb.

¹¹ Persze, ha a rendező a hársfás megoldást választja, akkor: „ellopjuk, ami a fán lóg”.

¹² A hársfás megoldás esetén: „és a végén a fán fogunk lógni”.

„és a végén kötélén fogunk lógni”¹³, mondhatom, jópofa gondolat; gyere, kapsz érte még egy ruhát.

TRINCULO: Szörnyeteg, gyere, nyúld le, amit tudsz, vidd a maradékot.

CALIBAN: Nem én; csak időt veszünk, ő meg közben madarat vagy majmot csinál belőlünk, ekkora homlokkal, ni.

STEPHANO: Szörny, fogd, amit tudsz: segíts elvinni ezeket oda, ahol az a disznófülű kulacsom elveszett, vagy kiteszlek a királyságomból. Indulj; vigyed.

TRINCULO: És ezt is.

STEPHANO: Igen, és ezt is.

Vadászok zaja hallatszik. Belépnek különféle SZELLEMEK, kutyák alakjában és megkergetik őket; a kutyákat PROSPERO és ARIEL uszítják.

PROSPERO: Hé, Cudar, hé!

ARIEL: Fickó! Ott szalad, Fickó!

PROSPERO: Bundás, Bundás! ott van, Cézár, kapd el!

(Kikergetik CALIBAN-t, STEPHANÓ-t és TRINCULÓ-t.)

Szólj a lidérceknek: morzsolják össze
ízületeiket; küldjenek görcsöt
az izmaikba, csípjék össze őket
foltosra, mint a párduc.

ARIEL: Kiabálnak.

PROSPERO: Kergessék meg őket. Most hatalmamban
van minden ellenségem: nemsokára
véget ér a munkám, szabad leszel,
szabad levegőt szívhatsz; addig, kérlek,
kövess és állj szolgálatomra.

(Kimennek.)

¹³ Ld. az előző lábjegyzetet.

V. felvonás

I. jelenet

PROSPERO *barlangja előtt.*

Belép PROSPERO, varázsköntösében, vele ARIEL.

- PROSPERO: Tervem közel a megvalósuláshoz:
varázslatom hibátlan; engedelmes
minden szellem, és az idő halad.
- ARIEL: Hat óra van; azt ígérted, uram,
most ér véget a munkánk.
- PROSPERO: Igen, azt,
amikor a vihart keltettem. Mondd csak,
hogyan van a király és kísérete?
- ARIEL: Összezárva
pontosan úgy, ahogyan parancsoltad;
magad is láttad: mind rabok, uram,
a barlangodat védő hársbugasban;
mozdulni sem tudnak. Ott a király,
az öccse, az öcséd, mind megbolondult,
a többiek meg sajnálkoznak rajtuk,
mindegyik szomorú; de főleg az,
akit „jó öreg Gonzaló”-nak mondtál.
Mint az eső az ereszről, csurog
a könny a szakállán; olyan erősen
hat rájuk a varázslat, hogy, ha látnád,
te is megenyhülnél.
- PROSPERO: Gondolod, szellem?
- ARIEL: Ha ember volnék, én igen.
- PROSPERO: Na, én is.
Te csak légből vagy, de átérsz mégis
a szenvedésüket, hát én, aki
egy vagyok velük, és a szenvedély
ízét érzem, mint ők, meg sem hatódnék?
Bár sok gonoszságuk felháborít,
de nemesebb énemmel fordulok
a dühöm ellen: többet ér a jóság,
mint a bosszú: ha bánják bűnüket,
hajszalnyit sem sodor tovább a céloom,
menj és engedd el őket, Ariel.

Megtöröm a varázst, visszaadom
ép eszüket.

ARIEL: Megyek és hozom őket. *(Kimegy.)*

PROSPERO: Hegy, völgy, patak, tó és liget manói,
és ti, akik a parton könnyű lábbal
úžitek Neptunt apálykor, és szöktök
előle, hogyha jön; éjjeli bábok,
akik a fűbe zöld gyűrűt tapostok
amitől fél a juh; és ti, akik
éjféلكor gombát növeltek a földből,
harangszó hallgatói, akik révén
- bár gyöngék vagytok - elhomályosítom
a déli napfényt, szelet lázítok,
és zöld tenger és kék égbolt közé
vihart idézek; én gyújtok tüzet
a mennydörgés alá és megghasítom
Jupiter tölgyét saját fegyverével,
hegyeket rázok; kirántok helyéből
fenyőt és cédrust: parancsomra sírok
nyílnak meg, fölébrednek a halottak,
és újra járnak. Durva mágiámról
végleg lemondok. Ha megpendítettem
az égi zenét - éppen most csinálom -,
hogy céloamat szolgálja ez a könnyen
lebegő búbáj, pálcám eltöröm,
több ölnyi mélyre ásom el a földbe,
és mélyebbre, mint mérőőn hatol,
hajítom könyvemet. *(Ünnepélyes zene.)*

Visszatér ARIEL, mögötte ALONSO, kétségbeesett mozdulatokkal, GONZALO kíséri. SEBASTIAN és ANTONIO hasonlóan jönnek, őket ADRIAN és FRANCISCO kíséri; mind belépnek a PROSPERO által rajzolt körbe, és ott állnak elbűvölten; PROSPERO nézi őket majd megszólal.

Szépséges zene, jó vigasztalója
a nyugtalan léleknek, gyógyítsd őket,
forró elméjük csillapítsd le. Állj!
El vagytok varázsolva.
Jó Gonzalo, te becsületes férfi,
barátomként tekint rád a szemem,
és könnyezik. Eloszlik a varázs;
és ahogy a reggel az éjszakát
oszlatja szét, őt ébredező érzék
oszlatja a füstöt, mely eltakarja
a józan eszt. - Ó, te jó Gonzalo!
Igazi őrzőm, és hűséges ahhoz,
akit szolgálatsz, megjutalmazlak otthon
szóban és tettben. - Te kegyetlenül
bántál velem és lányommal, Alonso:
az öcséd is részt vett a pártütésben -

azt nyögöd most, Sebastian. - Testvérem,
öcsém, te, ambíciód ápolója,
a természettel szemben cselekedtél;
a most is bűnhődő Sebastiannal
a királyra törtél; én megbocsájtok,
bármily bűnös legyél! - Érzékeik
kezdenek már áradni, a dagály
gyorsan előnti az értelem partját,
amely még sárosan hever. De egy sem
néz rám, egy sem ismer fel. - Ariel,
hozd a kalapom és a kardomat: -

(ARIEL kimegy.)

Leleplezem, megmutatom magam,
mint Milánóban láttak. - Gyorsan, szellem;
hamar szabad leszel.

Visszatér ARIEL, énekel és segít PROSPERO-nak fölöltözni.

ARIEL: FÜRGE MÉH AMERRE JÁR,
KANKALIN HARANGJA VÁR,
BAGLYOK ELŐL OTT BÚJOK,
BÖREGÉREN NYARGALOK,
HOPP, ELŐTTÜNK SZÁLL A NYÁR!
VIDÁMAN, SZABADON ÉLHETEK ÉN,
VIRÁGON, LEVÉLEN TALÁL A FÉNY.

PROSPERO: KECSES ARIEL! HIÁNYOLNI FOGLAK;
DE SZABAD LESZEL MÉGIS; - JÓ, JÓ, JÓ. -
MENJ A HAJÓRA LÁTHATATLANUL:
OTT TALÁLOD A TENGERÉSZEKET,
MIND ALSZANAK; ÉBRESZD FEL A
KAPITÁNYT ÉS A KORMÁNYOST; AZONNAL
HOZD IDE ŐKET, KÉRLEK.

ARIEL: HABZSOLOM MAJD A LEVEGŐT; MÍG KETTŐT
VER A PULZUSOD, ÉN MÁR VISSZAJÖTTEM. (Kimegy.)

GONZALO: SZENVEDÉS, BAJ, CSODA ÉS ÁMULAT,
LAKIK ITT: EGY ÉGI ERŐ SEGÍTSÉN
EL EBBŐL AZ ORSZÁGBÓL!

PROSPERO: NÉZD, KIRÁLY,
MILÁNÓ VOLT HERCEGÉT, PROSPERÓT.
HOGY BIZONYOS LÉGY, HOGY EGY ÉLŐ HERCEG
BESZÉL HOZZÁD, EZENNEL ÁTÖLELLEK;
SZERETETTEL ÜDVÖZÖLLEK ITT TÉGED,
ÉS TÁRSASÁGOD.

ALONSO: NEM TUDOM, VAJON
TE VAGY-E AZ, VAGY KÁPRÁZAT CSAL ISMÉT
ENGEM, MINT AZ IMÉNT IS; PULZUSOD VER,
HÚSBÓL-VÉRBŐL VAGY; AMIÓTA LÁTLAK,
ENYHÜL A SZENVEDÉSEM, AMELY EDDIG

örületben tartott: igen, ez nyilván
különös egy történet - hogyha az!
Lemondok a hercegségről, és kérlek,
bocsásd meg tetteim. - De hogy kerül
ide Prospero, élve?

PROSPERO: Jó barátom,
hadd ölelem korodat; mérhetetlen
becsületteddel együtt.

GONZALO: Hát ez van most?
Vagy nincs? Nem esküdnék meg.

PROSPERO: Érzed még a
sziget varázsát, az nem engedi,
hogy elhidd, ami van. - Mind üdvözöllek! -
(*Félre SEBASTIAN-nak és ANTONIÓ-nak:*)
Uraim, tudjátok, hogy, ha akarnám,
rátok ránthatnám a felség haragját,
mert árulók vagytok: most nem teszem,
szót sem szólok.

SEBASTIAN: (*Félre:*) Ennek ördöge van.

PROSPERO: Nem.
Te gonosz úr, akit testvérnek hívni
megmérgezné a számat, megbocsájtom
legrandább bűnöd is; mindet; add vissza
hercegségemet; ennek így kell lenni;
át kell adnod.

ALONSO: Ha te vagy Prospero,
mondd el részletesen menekülésed;
hogy találtál itt ránk, akik csak három
órája vergődtünk partra; de közben
- milyen szörnyű is nekem ez az emlék -
elveszett a fiam.

PROSPERO: Sajnálak érte.

ALONSO: Pótolhatatlan veszteség, türelmem
azt mondja, ebben nem segíthet.

PROSPERO: Vagy hogy
nem is kérted rá; mert az ő kegyelme
engem hasonló csapásból kisegített,
és megnyugtatótt.

ALONSO: Hasonló csapásból!

PROSPERO: Épp oly nagy, épp oly friss; és sokkal gyengébb
eszközeim vannak csak, mint neked,
vigasztalásomra, hogy elviseljem:
nekem a lányom veszett el.

ALONSO: A lányod?
Ó egek! Bár élnének mind a ketten,
és Nápolyban, mint király és királyné,
és én feküdnék ott lent az iszapban,
ahol a fiam. Hogy vesztetted el?

PROSPERO: A legutóbbi viharban. De látom,
ezek az urak mennyire csodálják
találkozásunk: azt hiszik, lázálom,
vagy a szemük csal, vagy hogy a szavak
nem embertől valók; akárhogy is
elbűvöltelek, elhihetitek:
én vagyok Prospero, a Milánóból
elűzött herceg; véletlen szerencse
hozott erre a partra, ura lettem,
s végül ti is ide vetődtetek.
De hát ez nagyon hosszú krónika,
nem reggeli mellé való, nem is
most kell beszélnünk róla. Hozott Isten;
ez a barlang az udvarom; csak egy-két
szolgám van, alattvalóm egy se. Nézz be.
Te visszaadtad hercegségemet,
én ezt most éppen annyival viszonzom;
legalábbis csodát látsz, és örülhetsz
annyira, mint én a hercegi címnek.

A Barlang bejárata megnyílik és láthatóvá válik FERDINÁND és MIRANDA, amint sakkoznak.

MIRANDA: Csalsz, édes úr.

FERDINÁND: Nem én, drága szerelmem,
a világért sem.

MIRANDA: Nem baj, harcolj húsz országért akár,
tudom, hogy nem csapsz be.

ALONSO: Ha most ez itt
csak látomás, hát kétszer vesztem el
egy fiamat.

SEBASTIAN: Rendkívüli csoda!

FERDINÁND: Fenyegetett, de kegyes volt a tenger:
ok nélkül átkoztam.
(Letérdel ALONSO elé.)

ALONSO: Boldog apád
minden öröme öleljen meg téged!
Kelj fel. Hogy kerültél ide?

MIRANDA: Csoda!
Mennyi jóságos teremtmény van itt!
Boldog emberiség! Szép új világ,
ilyen emberek lakják!

PROSPERO: Neked új.

ALONSO: Ki ez a lány, akivel sakkozol?
Három órája ismered legfeljebb:
ő az istennő, aki elválasztott,
és összehozott minket?

FERDINÁND: Ő halandó;
de a halhatatlan Gondviselés
nekem adta; nem kérhettem apám
tanácsát - azt hittem, nincs már apám.
ő a lány Milánó hercegének,
akiről sokat hallottam beszélni,
de sose láttam eddig; akitől új
életet nyertem; aki e hölgy révén
második apám lett.

ALONSO: És én neki;
de ő, milyen furcsán hangzik, hogy éppen
lányomtól kérek bocsánatot!

PROSPERO: Állj meg:
ne terheljük meg most emlékeinket
azzal, ami már elmúlt.

GONZALO: Én csak sírtam,
azért nem szóltam eddig. Istenek,
hulljon áldott korona itt e párra;
mert ti mutattátok meg az utat,
amelyen jöttünk.

ALONSO: Ámen, Gonzalo!

GONZALO: Addig üzték Milánó hercegét,
míg a családja Nápoly ura lett?
Örvendeztetek, és véssétek ezt
oszlopokra arannyal. Claribel
Tuniszban férjet, s még azon az úton
Ferdinánd is feleséget talált,
miközben épp eltűnt; és Prospero
hercegséget; és mi mind: önmagunkat,
épp, mikor elvesztünk.

ALONSO: (FERDINÁND-hoz és MIRANDÁ-hoz:) A kezetek!
Ölelje bánat annak szívét, aki
nem kíván boldogságot nektek!

GONZALO: Ámen!

Visszatér ARIEL, az őt elámulva követő KAPITÁNY és KORMÁNYOS kíséretében.

Nézd, uram, ők is közülünk valók!
Megmondtam, hogy amíg van akasztófa,
ez nem fullad meg. - Na, káromkodó,

- hogy fogadkoztál! Itt meg semmi eskü?
A parton megkukulsz? Mesélj, mi hír.
- KORMÁNYOS: A legjobb hír, hogy megvan a király,
kíséretével: megvan a hajó is,
- csak három órája vesztettük el -,
lék nélkül, vitorlákkal, útra készen,
mint újkorában.
- ARIEL: *(Félre PROSPERO-hoz:)* Ezt a sok ügyet
mind elintéztem, látod.
- PROSPERO: *(Félre ARIEL-hez:)* Trükkös szellem!
- ALONSO: Ezek nem természetes dolgok itt;
mind egyre furcsább. - Hogyan jöttetek?
- KORMÁNYOS: Ha azt hinném, uram, hogy ébren voltam,
megpróbálnám elmondani. Aludtunk
mind mélyen, lent, a hajó fenekén,
és egyszer csak mindenféle zajok,
üvöltés, bögés, csikorgás, nyikorgás
és hasonló, rettenetes zajok
ébresztettek. Ott álltunk, szabadon:
a zászlóshajónk pedig fölszerelve,
mint újkorában, hogy a kapitányunk
ugrált örömében. De hirtelen,
mint egy álomban, a szél felkapott,
és ide repített.
- ARIEL: *(Félre PROSPERO-hoz:)* Na, jól csináltam?
- PROSPERO: *(Félre ARIEL-hez:)* Jól és gyorsan. Mindjárt szabad leszel.
- ALONSO: Ember még ilyen útvesztőben nem járt;
több van ebben az ügyben, mint amit
a természet tud: kell valami jóslat,
hogyan tudjuk, mit tudunk.
- PROSPERO: Hűbéruram,
ne fáraszd az elméd ennek az ügynek
furcsaságaival: ha lesz időnk,
és nemsokára lesz, magam megoldom,
számodra hihetően, mind az összes
különös eseményt; addig örülj,
és hidd el, minden jól volt. - *(ARIEL-hez:)* Gyere, szellem;
engedd el Calibant és társait;
oldozd fel a varázst. *(ARIEL kimegy.)* Hogy vagy, uram?
Hiányzik még ebből a társaságból
néhány fickó, akikre nem emlékszel.
- Visszajön ARIEL, bevezeti CALIBAN-t, STEPHANÓ-t és TRINCULÓ-t, akik a lopott holmit viselik.*
- STEPHANO: Mindenki a többiekkel törődjön, ne magával, úgymint minden szerencse
dolga. - Coragio! te strici szörny, Coragio!

TRINCULO: Ha hihetek a fejemben hordott kémeim jelentésének, itt aztán van látnivaló.

CALIBAN: Setebos! Ezek ám jó szellemek!
Főleg a gazdám! Attól félek, mindjárt megbüntet engem.

SEBASTIAN: Ha, ha!
Mik ezek itt, Antonio uram?
Pénzért adják őket?

ANTONIO: Valószínűleg.
Az egyik egy hal, piacra való.

PROSPERO: Nézzétek csak meg azt, amit viselnek, látszik, hogy kicsodák. - Itt ez a fickó, - anyja boszorkány volt, olyan erős, hogy parancsolt az még a Holdnak is, kedve szerint csinált apályt-dagályt. Ezek hárman megloptak. Köztük ez a félördög - mert fattyú - el akarta venni az életem: közülük kettőt jól ismertek, tiétek; a sötétség fia, ez itt, enyém.

CALIBAN: Halálra csípnek.

ALONSO: Stephano ez, a részeg inasom?

SEBASTIAN: Most is részeg; de honnan volt bora?

ALONSO: Trinculo is merevrészeg: de hol találtak italt, amitől vidámak?
Most aztán pácban vagytok. Honnan jöttök?

TRINCULO: Amióta legutóbb láttam magát, uram, akkora pácban voltam, hogy attól tartok, sose megy ki az íze a csontjaimból; ezentúl nem félek a légypiszoktól.

SEBASTIAN: Nahát, Stephano!

STEPHANO: Ó! Ne érjen hozzám: nem Stephano vagyok én, csak egyetlen görcs.

PROSPERO: Te leszel a sziget királya, fickó?

STEPHANO: Fájdalmas egy király volnék.

ALONSO: *(CALIBAN-ra mutat.)* Ilyen furcsát talán sohase láttam.

PROSPERO: Modora épp olyan aránytalan, mint az alakja. - A barlangba, fickó!
Vidd a társaid; takarítsatok ki, ha számítás még a bocsánatomra.

CALIBAN: Igen, máris; ezután bölcs leszek, kedvedben járok. Mekkora seggfej voltam, istennek néztem egy részeges barmot, imádtam egy ostoba marhát!

PROSPERO: Indulj!

ALONSO: Vigyétek vissza oda ezt a holmit,
ahol találtátok.

SEBASTIAN: Vagy ahol lopták.
(*Kimegy CALIBAN, STEPHANO és TRINCULO.*)

PROSPERO: Uram, meghívlak a kíséreteddel
együtt a barlangomba, ott pihenhetsz
ma éjszaka; bár ez az éjszaka
- vagy legalább egy része - gyorsan elszáll,
ha elbeszélgetünk, elmondom nektek
élettörténetem és ami történt,
amióta a szigetre vetődtem;
reggel aztán elviszlek a hajódhoz,
és indulunk Nápolyba. Ott, remélem
hamar megtartjuk majd az esküvőt;
onnan Milánóba megyek, és minden
harmadik gondolatom: a halál.

ALONSO: Alig várom, hogy halljam, ami történt;
izgalmas lesz.

PROSPERO: Mindent elmondok nektek;
s ígérek nyugodt tengert, jó szelet,
és gyors vitorlát, amely messze hagyja
királyi flottád. - (*ARIEL-hez.*) Ariel, kicsim,
ezt még tedd meg; aztán legyél szabad,
Isten veled. - Kérlek, gyertek közel. (*Kimennek.*)

Epilógus

Elmondja PROSPERO.

Oda már minden varázsom,
ami erőm van, sajátom;
s az nem sok: hát döntsétek el,
hogyan maradjak, vagy menjek el
Nápolyba immár. Bűvigétek
- hiszen országom az enyém lett,
s megbocsájtottam az öcsémnek -
ne tartson e szigeten, kérlek;
oldozzanak fel most ezek
a kedves, segítő kezek.
Sóhajtsatok, és az segítsen
vitorlásomat célba vinnem,
célom a tetszés volt. De már
se szellem, se varázs, se báj;
végül még kétségbe esem
és imádkozom kegyesen,
s az irgalom, az isteni,
maga fog még fölmenteni.
Mint ti az ítéletnapon,
hadd menjek én is szabadon.